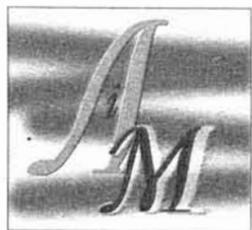

МАСТАЦАВА і мастацтва

27 мая 2005 г. № 21/4308

АНОНС!

Сёння Саюз мастакоў — адзін з самых буйных творчых саюзаў у краіне. Ён мае свае аддзяленні ва ўсіх абласных і трох раённых гарадах Беларусі, налічвае каля 1080 сяброў. За апошнія тры гады ім праведзена больш за 720 выстаў.

Лічбы небывалыя. Але ці сведчаць яны пра тое, што мастацкае жыццё Беларусі сапраўды зрабілася больш разнастайным, даступным людзям? З гэтым пытаннем наш карэспандэнт звярнуўся да старшыні Беларускага Саюза мастакоў Уладзіміра Басалыгі.

СТАР. 14

Пра тое, што нашыя паэткі, як кажуць, варацца ў сваім соусе, сведчыць і відэочнае іх спаборніцтва, якое выяўляецца ў цыгананні саперніцы, імітаванні альбо ў нападзе адна на адну праз друк (зрэдку і небеспадстаўным).

Зміцер ВІШНЁЎ СТАР. 6

Чалавек і Настаўнік

У яе жыцці гэты год асаблівы, надзвычай знамянальны. Вольга Васільеўна Казлова сустрэла адразу два ўрачыстыя юбілеі — уласнае 80-годдзе і 60-годдзе Вялікай Перамогі. Пра гэтую жанчыну можна з поўнай адказнасцю сказаць: яна прысвяціла жыццё служэнню Радзіме, а пераважная большасць пражытых год непарыўна, крэўнай сувяззю знітавана з філалагічным факультэтам БДУ.

Фота К. ДРОБАВА

СТАР. 4

На мінулым тыдні прадстаўнікі Рэдакцыйна-выдавецкай установы "Літаратура і Мастацтва": намеснік дырэктара Мікалай СТАНКЕВІЧ, галоўны рэдактар часопіса "Нёман" Ніна ЧАЙКА, галоўны рэдактар часопіса "Польмя" Мікола МЯТЛІЦКІ, а таксама галоўны рэдактар часопіса "Маладосць" Раіса БАРАВІКОВА, галоўны рэдактар газеты "Літаратура і мастацтва" Анатоль КАЗЛОЎ ды намеснік галоўнага рэдактара часопіса "Всемирная литература" Валянцін МАСЛЮКОЎ наведалі Акадэмію паслядыпломнай адукацыі і выступілі перад яе слухачамі. А гэта былі настаўнікі і выкладчыкі агульнаадукацыйных школ з розных куткоў нашай краіны.

Супрацоўніцтва: педагогі і літаратары

Рэй павяла прарэктар па навукова-метадычнай рабоце акадэміі Галіна Нікалаенка. Яна прадставіла гэсцей і падкрэсліла: "Сёння да нас завіталі людзі, якіх вы ведаеце па іх творчасці і выступленнях у друку, на радыё і тэлебачанні. Гэта сустрэча — знакавая для нас падзея. Бо зараз няма больш важнай праблемы, чым пытанне: якімі будуць наша беларуская дзяржаўнасць і наш народ праз пэўны прамежак часу. У зале сабраліся людзі, ад якіх гэта залежыць у значнай ступені. З аднаго боку, настаўнікі і педагогі, у чыіх руках "знаходзяцца" дзіцячыя душы. З другога, — дала Галіна Іванаўна, — "уладары дум", тыя, хто звязаны з літаратурай, мастацкім і публіцыстычным словам. На сённяшні дзень красавольным каменем, стрыжнем нашай ідэалогіі і выхавання з'яўляецца духоўнасць. І канечне ж, духоўнасць немагчыма без літаратурнага слова".

Намеснік дырэктара РВУ "Літаратура і Мастацтва" Мікалай Станкевіч пагалзіўся з думкай пра значнасць такіх сустрэч, бо ганорка ідзе пра духоўнае выхаванне маладога пакалення. Ён раскажаў пра дзейнасць установы і паведаміў прысутным, што акрамя перыядычных выданняў установа здзяйсняе выпуск вельмі цікавых і карысных, у прыватнасці для настаўнікаў і вучняў, кніг.

Галоўны рэдактар часопіса "Польмя" Мікола Мятліцкі адзначыў, што мы ўсе ра-

зам працуем на культуралагічным полі нашай айчыны і што нам трэба і далей у пэўным супрацоўніцтве рабіць усё магчымае для ўмацавання і росквіту нашай дзяржавы.

"Пісьменнікам і настаўнікам увогуле трэба сустракацца як мага часцей, — дала Раіса Баравікова, галоўны рэдактар часопіса "Маладосць", — бо пісьменнік выходзіць праз свае творы: апавяданні, вершы, а настаўнік, акрамя выкладання свайго

прадмета, выходзіць праз непасрэдны кантакт з моладдзю".

Галоўны рэдактар часопіса "Нёман" Ніна Чайка сказала пра канцэпцыю і практы выдання, сувязь з рэгіёнамі, пра супрацоўніцтва з расійскім часопісам "Наш современник" і ўкраінскімі перыядычнымі выданнямі.

Анатоль Казлоў, галоўны рэдактар тыднёвіка "Літаратура і мастацтва", зазначыў, што з моманту заснавання ў 1932 годзе

шмат добрага і светлага ўнесена газетай у асяродок беларусаў. "Выданне хоць і мае назву "Літаратура і мастацтва", — падкрэсліў ён, — але разлічана на лобогачытача, кожны знойдзе ў ім для сябе нешта цікавае. А каб быць дасведчаным у літаратурным працэсе, лепшы дапаможнік чым "ЛіМ" не адшукаць".

Намеснік галоўнага рэдактара часопіса "Всемирная литература" Валянцін Маслюкоў сказаў, што часопіс быў створаны, так бы мовіць, для падтрымкі культуры, таму што культура мае патрэбу ў такіх выданнях. "Мы прадстаўляем лепшую сусветную літаратуру, — працягнуў Валянцін Сяргеевіч. — Да таго ж дзейнасць часопіса дапамагла стварыць беларускую школу літаратурных перакладчыкаў. "Всемирная литература" арыентуе чытача і фарміруе ў яго добры густ, бо ў нас працуюць прафесіяналы, якія адбіраюць самае лепшае з літаратур розных краін свету. Спецыяльна для выкладчыкаў школ у часопісе створана рубрыка "Мировая художественная культура", дзе публікуюцца, у прынцыпе, гатовы ўрок па гэтым прадмеце. Як аказалася, гатовы ўрок — адна з самых папулярных рубрык нумароў".

На заканчэнні мерапрыемства Галіна Нікалаенка падзякавала ўсім прысутным і дала: "Калі ідэя значнасці беларускай літаратуры пройдзе праз свядомасць нашага настаўніка, то гэта стопрацэнтны і значны залог таго, што нашы дзеці пачнуць больш чытаць высокамастацкай роднай літаратуры.

Я спадзяюся, пачатак нашага супрацоўніцтва перарасце ў новыя сумесныя практы, якія будуць цікавыя нам усім: і настаўнікам, і творчым людзям. Да таго ж, паміж Акадэміяй паслядыпломнай адукацыі і РВУ "Літаратура і Мастацтва" заключана дамова аб такім супрацоўніцтве, і творчыя сустрэчы будуць адбывацца рэгулярна".

Тэкст і фота Віктара КАВАЛЁВА

На розны густ...

У краіне разгортваецца ўжо VI Усебеларускі фестываль нацыянальных культур. Пра гэта нагадаў яго святочны канцэрт-адкрыццё, што адбыўся 21 мая ў Вялікай зале БДФ. Кульмінацыйная (яна ж і заключная) частка фестывалю чакаецца ўлетку наступнага года і, як заўжды, у Гродне.

З гастроляў у Паўднёвай Карэі вярнуўся Нацыянальны акадэмічны тэатр балета РБ пад кіраўніцтвам В.Елізар'ева. 22 мая на яго сцэне паўстаў своеасаблівы сімвал творчага абнаўлення, нязменна малады спектакль-доўгажыхар "Стварэнне свету", а 24 і 25-га была паказана прэм'ера — "Баядэрка".

Алесь САЧАНКА

Фота забяспечана аўтарам і К.Дробавым

Багаццю — быць. Інфармацыйнаму

Інфармацыйны і сацыяльна-культурны цэнтр будзе створаны і размесціцца на базе новага будынка Нацыянальнай бібліятэкі.

Справа ў тым, што ўзводзімае кнігасховішча разлічана на пятнаццаць мільёнаў кніг, існуючы ж фонд налічвае восем мільёнаў. Таму на свабодных плошчах мяркуюцца размясціць шматфункцыянальную канферэнц-залу, Інтэрнет-цэнтр, музейны і спартыўна-аздараўленчы комплексы, мастацкую галерэю, дзіцячы гульнявы пакой, кафэ, рэстаран, салон прыгажосці.

Такім чынам, ствараемы цэнтр павінен будзе забяспечваць усім жыхарам краіны доступ да нацыянальных і сусветных інфармацыйных рэсурсаў.

Іна ЛАЗАРАВА

Згадаўшы ліхалецце

У інфармацыйна-выставачным цэнтры Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі адбылася прэзентацыя новай кнігі Сяргея Трахімёнка "Рэха забытай вайны", у склад якой увайшлі новыя аповесці пісьменніка: "Па слядах Таманцава" і "Бэллі пуэры". Героямі першай з'яўляюцца контрразведчыкі, партызаны і падпольчыкі. Другая аповесць распавядае пра цяжкія лёсы беларускіх падлеткаў, дзяцінства якіх прыйшлося на вайну і акупацыю. У кнізе таксама змешчаны апавяданні, што раней друкаваліся ў перыядычных выданнях.

Хаця ўсё пералічанае не належыць дэтэктыўнаму жанру, у якім С.Трахімёнак працаваў апошнія гады, неспрадказальныя абставіны, у якіх увесь час знаходзіцца героі, робяць гэтыя творы цікавымі і запамінальнымі.

Айна БЯЛОВА

Сустрэча з чытачамі

У Ільянскай сярэдняй школе імя акадэміка Адама Грымака адбылася прэзентацыя новай кнігі Леаніда Левановіча "Сіняе лета". Наладзіла імпрэзу кіраўніца школьнага музея "Вілейшчына літаратурная" Роза Канстанцінаўна Шэрая. Яна ж і прадставіла госця, сказала пра яго творчасць. Затым вучні старэйшых класаў Насця Валканоккая, Таня Мікуліч, Жана Пінчук, Сярожа Цыбін чыталі старонкі з новай кнігі. Настаўніца гісторыі Людміла Францаўна Маркевіч гаварыла аб сваім стаўленні да творчасці Л. Левановіча.

Пісьменнік раскажаў, як узнікла задума напісаць цыклі раману пра нашу сучаснасць, адказаў на пытанні чытачоў. Усім выступаючам падарыў "Сіняе лета" з аўтаграфам.

Н.К.

Тэсціраванне — праверка ведаў выпускніка

Сёлета адбыліся змены ў арганізацыі правядзення цэнтралізаванага тэсціравання. Падрабязнасці — ад начальніка ўпраўлення агульнай сярэдняй адукацыі Міністэрства адукацыі РБ Уладзіміра Шчэрбы.

— Прадугледжана тры яго віды. Першы — на платнай аснове па агульнаадукацыйных прадметах. Другі — у форме абавязковага цэнтралізаванага тэсціравання на бюджэтнай аснове па напрамку спецыяльнасці. Вынікі ўступных іспытаў, праведзеных на бюджэтнай і на платнай аснове, будучы залічаны пры паступленні на ўсе спецыяльнасці ў вышэйшыя і сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы ўсіх форм уласнасці. Трэці ўступны іспыт абітурыенты будучы здаваць па напрамку спецыяльнасці ў ВНУ ў якасці тэста ці ў іншай форме.

— Уладзімір Канстанцінавіч, назавіце, калі ласка, асноўныя перавагі цэнтралізаванага тэсціравання перад іншымі формамі атэстацыі.

— Гэта форма уніфікаванага кантролю за вынікамі вучэбнай дзейнасці на аснове педагогічных тэстаў выкарыстоўваецца ў Беларусі з 1998 года.

Для ўсіх абітурыентаў забяспечваюцца аднолькавыя ўмовы пры паступленні ў вышэйшыя і сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы. Камп'ютэрная праверка тэставых заданняў гарантуе даставернасць вынікаў. Статыстычныя дадзеныя дазваляюць абітурыентам параўнаць свае вынікі з вынікамі іншых, зрабіць для сябе адпаведныя высновы.

А для выкладчыкаў і металыстаў гэта багаты матэрыял для аналізу і прыняцця адпаведных рашэнняў.

— Паводле вынікаў працы мінулых гадоў абітурыенты ўвогуле былі арыентаваны на ўвядзенне адзінага дзяржаўнага іспыту ў якасці тэста. Праца па яго падрыхтоўцы паказала, што існуе шмат тонкасцяў, якія трэба ўлічваць.

— Сапраўды, спачатку вывучалася пытанне аб мэтазгоднасці правядзення выпускнога выпрабавання па беларускай або рускай мове ў форме абавязковага цэнтралізаванага тэсціравання. Разам з тым, улічваючы шэраг праблемных момантаў, звязаных з увядзеннем новай формы кантролю, было прынята рашэнне аб правядзенні выпрабавання па беларускай або рускай мове ў форме абавязковага цэнтралізаванага тэсціравання толькі для выпускнікоў, якія паждаюць паступіць у вышэйшыя і сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы. Аднак тут існуюць і пэўныя праблемныя моманты: неадназначныя адносіны бацькоў да іспытаў, недастатковая падрыхтаванасць як вучняў, так і настаўнікаў, пэўныя арганізацыйныя складанасці.

— Уладзімір Канстанцінавіч, як выкладчыкі і абітурыенты ставяцца да тэсціравання як формы дзяржаўнага іспыта?

— Прыхільнікаў становіцца ўсё больш. Мяркуюць самі: калі ў 2002 годзе па жаданні абітурыентаў на платнай аснове ў ім прынялі ўдзел звыш 60 тысяч выпускнікоў агульнаадукацыйных школ, то ў 2004-м — амаль 177 тысяч. Падчас падачы дакументаў у вышэйшыя навучальныя ўстановы летась было прад'яўлена 20 тысяч 982 сертыфікаты (без уліку сертыфікатаў па беларускай і рускай мове). Падкрэслію, што 8 тысяч 582 абітурыенты, якія іх падалі, залічаны па выніках конкурсу, ў вышэйшыя навучальныя ўстановы.

— Ці з'яўляюцца балы, якія студэнт атрымаў падчас адзінага цэнтралізаванага тэсціравання, прыярытэтнымі пры выстаўленні адзнакі ў атэстат аб закончэнні сярэдняй школы?

— Вынікі тэсціравання могуць залічвацца ў якасці адзнак выпускных выпрабаванняў ва ўстановах, якія забяспечваюць атрыманне агульнай сярэдняй адукацыі, а таксама ўступных іспытаў ва ўстановы для атрымання прафесійна-тэхнічнай, сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай адукацыі. Адпаведны бал па выніках цэнтралізаванага і абавязковага цэнтралізаванага тэсціравання (па рускай або беларускай мове) можа залічвацца экзаменацыйнымі камісіямі ўстаноў адукацыі ў якасці адзнак за выпускныя выпрабаванні на палставе заяў вучняў і копіі сертыфікатаў і ўлічваюцца пры выстаўленні падагульняючых адзнак. Іх выстаўляюць на ўзроўні экзаменацыйнай, калі становяцца гадавая адзнака ніжэй за яе. А калі экзаменацыйная адзнака ніжэй за гадавую, камісія можа выставіць падагульняючую адзнаку на ўзроўні экзаменацыйнай ці гадавой. Аднак падагульняючыя адзнакі "10" (вельмі выдатна) і "9" (выдатна) выстаўляюцца толькі ў тым выпадку, калі на выпрабаванні вучань атрымаў "10" і "9" адпаведна.

— Ці можна аспрэчваць адзнаку, атрыманую падчас цэнтралізаванага тэсціравання?

— Аспрэчваць адзнаку, атрыманую падчас цэнтралізаванага тэсціравання, нельга. Не прадугледжаны і апеляцыі.

— Як улічваюцца такія рэвалюцыйныя пераўтварэнні на абітурыенцкі статус адораных дзяцей?

— У адпаведнасці з Правіламі прыёму ва ўстановы, якія забяспечваюць атрыманне вышэйшай адукацыі, на некаторыя спецыяльнасці на бюджэтных месцах без уступных іспытаў залічваюцца пэўныя катэгорыі абітурыентаў. Гэта пераважна пераможцы міжнародных і рэспубліканскай (дыпламы 1, 2, 3 ступеняў) прадметных алімпіяд і конкурсаў "Творчасць" па

прадметах мастацтва і культуры, якія праводзіла Міністэрствам культуры, пераможцы і прызёры алімпійскіх гульняў, чэмпіянатаў свету і Еўропы 2004 і 2005 гадоў, асобы, якія ўзнагароджаны нагрудным знакам лаўрэата спецыяльных фондаў Прэзідэнта РБ па сацыяльнай падтрымцы здольных навучэнцаў, студэнтаў і таленавітай моладзі.

Акрамя таго, пераможцы міжнародных і рэспубліканскай (дыпламы 1, 2, 3 ступеняў) прадметных алімпіяд па інфарматыцы і астраноміі залічваюцца ў ВНУ на бюджэтных месцах без уступных іспытаў на спецыяльнасці фізіка-матэматычнага і тэхналагічнага профіляў. Тым, хто перамог у абласных алімпіадах (дыплом I ступені) — залічыцца адзнака ў 10 балаў па адпаведным прадмеце ўступнага іспыта. Пераважнае права пры аднолькавай колькасці балаў таксама будучы мець пераможцы прадметных алімпіяд. А пры паступленні на спецыяльнасці, дзе іспыт па беларускай ці рускай мове не адпавядае профілю абранай спецыяльнасці, вышэйшы бал выстаўляецца пераможцам рэспубліканскіх алімпіяд па беларускай і рускай мове, якія праведзены Міністэрствам адукацыі і БДУ ў гэтым навучальным годзе.

— Паводле правілаў у нашы навучальныя ўстановы могуць паступаць і грамадзяне іншых краін. Ці паўплываюць на іх кардынальны змяненні ў межах абітурыенцкай кампаніі?

— Я думаю, не паўплываюць. У адпаведнасці з Інструкцыяй аб цэнтралізаваным тэсціраванні замежныя грамадзяне і грамадзяне РБ, якія пастаянна працываюць за мяжой, для ўдзелу ў абавязковым тэсціраванні могуць накіраваць заявы і копію дакумента, які пацвярджае асобу, у пункт рэгістрацыі па пошце. Для тых, хто не мае магчымасці з'явіцца на абавязковае цэнтралізаванае тэсціраванне па беларускай або рускай мове ў вызначаны тэрмін, прадугледжаны рэзервовы дзень — 27 чэрвеня.

Марына ЦЯРЭПЧАНКА

Фота К. ДРОБАВА

АБСЯГІ

ВШЕБШЧЫНА

«Боль мой — вёска»

Так называецца кінатрылогія пра сумны лёс трох талачынскіх вёсак, работу над якой завяршыў мясцовы краязнаўца-кінаамаатар Анатоль Шнэйдар. Яскрава гавораць пра змест самі назвы стужак — «Пакінутая вёска», «Паміраючая вёска» і «Вёска, якой няма».

Апошні фільм, мантаж і агучванне якога нядаўна закончаны, хвалююча апавядае пра раней вялікую і прыгожую вёску Лесіна, дзе цяпер дэкаляваць свой век усяго тры сям'і. Аўтар кінаработы лічыць, што гэтай вёскай па сутнасці ўжо і няма. «А калісьці, — адзначае Анатоль Шнэйдар, — тут размяшчалася сядзіба барона Рэнгартэна. Шляхі-дарогі ад маёнтка пралягалі ў Варшаву, Вільню, Пенябург, Мінск, Віцебск, Гродна... Тут былі палац, цудоўны парк з каскадам фантанамі, чыстоцкая вада ракі Бобр, багатая бібліятэка. Усё гэта прыцягвала сюды шмат гасцей з розных краін. А сёння ў вёсцы ўсяго тры дамы...»

Алесь МАЗУР

Музей зберагае і выхоўвае

Дубровенская гарадская СШ № 1 — адна са старэйшых школ вобласці, летась на пачатку кастрычніка ўрачыста адзначыла сваё 85-годдзе. Тут накоплены вялікі вопыт патрыятычнага выхавання юнацтва на гераічных традыцыях нашага народа. І ў гэтай справе неацэнную ролю адыгрывае школьны гісторыка-краязнаўчы музей, якому сёлета, у маі, — дзесяць гадоў з часу адкрыцця.

У музеі дзве асноўныя экспазіцыі: першая — «Дуброўна ад старажытнасці да 30-х гадоў XX стагоддзя» і другая, больш аб'ёмная — «Даваеннае Дуброўна», «Дуброўна ў гады Вялікай Айчыннай вайны», «Аднаўленне Дуброўна сёння» ды «Гісторыя школы». У асноўны фонд выдзелены 52 найбольш цікавыя экспанаты і дакументы, больш за 120 іх знаходзіцца ў запасніках. Нягледзячы на гэта, работа па нааўвядзенні музейнага фонду не спыняецца. Дзеці і ўнукі ветэранаў вайны зараз, напярэдадні Вялікай Перамогі, перадаюць сюды самыя дарагія сямейныя рэліквіі.

На працягу многіх гадоў педагогі і вучні школы ўдзельнічаюць у пошукава-краязнаўчай экспедыцыі «Пісьмы з фронту», сабралі багаты матэрыял пра вайскоўцаў, якія вызвалілі Дубровеншчыну ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Акрамя таго, на базе школьнага музея працуе гурток «Спадчына», удзельнікі якога рэгулярна наведваюць і дапамагаюць ветэранам вайны. А яшчэ рыхтуюць на ўроках працоўнага навучання папгоўкі і сувеніры, уручаюць іх ветэранам у дні знамянальных і памятных дат. Вялікую цікавасць у вучняў выклікаюць пасяджэнні «крутлага стала» «Жорсткая праўда вайны», якія праводзіцца пад кіраўніцтвам ветэрана Узброеных Сіл, колішняга выпускніка школы Аляксея Гаўрушкава.

Школьны музей прымаў актыўны ўдзел у рэспубліканскай экспедыцыі «Наш край», у многіх абласных і рэспубліканскіх конкурсах па вясенна-патрыятычнай тэматыцы, неаднойчы займаў прызавыя месцы, ганарваўся дыпламамі, граматамі ды прызамі.

Выкладчыкі школы праводзяць у сваім музеі для вучняў усіх класаў урокі патрыятызму і любові да сваёй Радзімы. Сюды пастаянна арганізуюцца экскурсіі педагогаў і навучэнцаў з розных школ раёна. Частымі гасцямі музея бываюць мясцовыя ветэраны вайны і працы, работнікі культуры, іншых устаноў і арганізацый.

Нядаўна тут пабывалі ўдзельнікі вясновай калетні Упраўлення адукацыі Віцебскага аблвыканкама і далі высокую ацэнку калектыву школы за правядзенне работ па патрыятычным выхаванні моладзі. Вывучалі станючы вопыт і педагогі суседняга Талачынскага раёна...

Як паведаміла настаўніца гісторыі, кіраўнік школьнага музея Лірыса Кабуш, за год музей наведваюць 600 — 700 чалавек, а ўсяго за дзесяць гадоў яго існавання тут пабывала каля сямі тысяч.

Антон БЯРОЗКІН

Роўны навучае роўнага

З 2003 года ў нашай краіне рэалізуецца праект Фонду ААН у галіне народанасельніцтва «Пашырэнне доступу моладзі да паслуг і інфармацыі ў галіне рэпрадуктыўнага здароўя». Ён разлічаны на чатыры гады і завершыцца ў сярэдзіне 2007 года. Медыцынскія работнікі, дактары, настаўнікі, выкладчыкі і грамадскія арганізацыі з гэтай нагоды аб'ядноўваюць свае намаганні для аховы рэпрадуктыўнага здароўя маладых беларусаў.

У мінулым годзе па заказе Фонду ААН у галіне народанасельніцтва і Дзіцячага фонду ААН (ЮНІСЕФ) было праведзена даследаванне «Перспектывы стварэння ў Беларусі сацыяльна-медыцынскіх служб, даступных для моладзі». Гэта даследаванне дазволіла правесці комплексную ацэнку якасці, даступнасці і добразычлівасці прадастаўляемых моладзі сацыяльна-медыцынскіх паслуг, даведзла пра рэальныя патрабаванні юнацтва ў сферы кансультавання, аховы і прафілактыкі рэпрадуктыўнага здароўя.

Таксама ў мінулым годзе былі вызначаны дзве ўстановы аховы здароўя — Цэнтр планіравання сям'і і рэпрадукцыі (Магілёў) і Тэрытарыяльнае медыцынскае аб'яднанне (Салігорск), — на базе якіх адкрываюцца Маладзёжныя цэнтры здароўя.

Акрамя таго, было выдзелена дванаццаць апорных сярэдніх школ — па дзве ў кожнай з абласцей нашай краіны. Яны таксама атрымалі камплект абсталявання для арганізацыі металычнай работы і навучання здароваму ладу жыцця і рэпрадуктыўнаму здароўю.

У рамках праекта адбыўся ўстаноўчы семінар для настаўнікаў бялогіі апорных школ і металыстаў інстытутаў павышэння кваліфікацыі, якія курыруюць выкладанне бялогіі. Падчас семінара абмяркоўваліся месца сярэдняй школы ў сістэме аховы здароўя падлеткаў,

прапаганда здаровага ладу жыцця, моцныя і слабыя бакі сістэмы сярэдняй адукацыі, вызначаліся патрабаванні ды матывацыя юнацтва ў сферы аховы здароўя і бяспечных паводзін.

Псіхолагі і сацыяльныя педагогі апорных школ бралі ўдзел у семінарах-трэнінгах па павышэнні кампетэнтнасці ў фарміраванні адказных паводзін падлеткаў. Для навучэнцаў і настаўнікаў вызначаных школ на базе лагера «Зубраня» была праведзена школа-практыкум, накіраваная на засваенне метадаў работы па праграме «Роўны навучае роўнага».

Да таго ж, у апорных школах распрацоўваецца і часткова апрабаваная праграма новага курса для навучэнцаў старэйшых класаў «Здаровы лад жыцця. Рэпрадуктыўнае здароўе», які будзе прапанаваны ў форме факультатыву для вучняў шостых — адзінацятых класаў. У наступныя гады курс апрабуюць ва ўсіх гэтых школах і распрацуюць вучэбныя і металычныя дапаможнікі. Таксама запланавана ўвядзенне змененага курса бялогіі для дзевяціх класаў апорных школ.

У мінулым годзе пры ўдзеле персанала праекта былі значна перапрацаваны і ўдасканалены модулі праграмы «Роўны навучае роўнага». Рэгіянальнымі недзяржаўнымі арганізацыямі сфарміраваны каманды валанцёраў і добраахвотнікаў, якія прайшлі навучанне на спецыяльных семінарах. У больш як ста трэнінгах, праведзеных рознымі арганізацыямі, удзельнічалі каля дзвюх тысяч трохсот юнакоў і дзяўчат.

Таксама для юнацтва ў Мінску прайшла інфармацыйная кампанія «Паміж намі, аднагодкамі», якую распрацаваў валанцёр, студэнт Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка Павел Самусёў.

Мерапрыемства складалася з правядзення трэнінгаў-семінараў, раздачы буклетаў, паказу кінафільмаў, адбыліся сустрэчы з сексологам і валеолагам, тэматычныя дыскатэкі і многае іншае.

Пры садзейнічанні рэгіянальных недзяржаўных арганізацый у мясцовых перыядычных выданнях былі апублікаваны шматлікія артыкулы па тэматыцы праекта, адбыліся пасяджэнні медыа-клубаў.

В. ЗАЯЦ

Фота В. КАВАЛЁВА

нагоды аб'ядноўваюць свае намаганні для аховы рэпрадуктыўнага здароўя маладых беларусаў.

У мінулым годзе па заказе Фонду ААН у галіне народанасельніцтва і Дзіцячага фонду ААН (ЮНІСЕФ) было праведзена даследаванне «Перспектывы стварэння ў Беларусі сацыяльна-медыцынскіх служб, даступных для моладзі». Гэта даследаванне дазволіла правесці комплексную ацэнку якасці, даступнасці і добразычлівасці прадастаўляемых моладзі сацыяльна-медыцынскіх паслуг, даведзла пра рэальныя патрабаванні юнацтва ў сферы кансультавання, аховы і прафілактыкі рэпрадуктыўнага здароўя.

Таксама ў мінулым годзе былі вызначаны дзве ўстановы аховы здароўя — Цэнтр планіравання сям'і і рэпрадукцыі (Магілёў) і Тэрытарыяльнае медыцынскае аб'яднанне (Салігорск), — на базе якіх адкрываюцца Маладзёжныя цэнтры здароўя.

Акрамя таго, было выдзелена дванаццаць апорных сярэдніх школ — па дзве ў кожнай з абласцей нашай краіны. Яны таксама атрымалі камплект абсталявання для арганізацыі металычнай работы і навучання здароваму ладу жыцця і рэпрадуктыўнаму здароўю.

У рамках праекта адбыўся ўстаноўчы семінар для настаўнікаў бялогіі апорных школ і металыстаў інстытутаў павышэння кваліфікацыі, якія курыруюць выкладанне бялогіі. Падчас семінара абмяркоўваліся месца сярэдняй школы ў сістэме аховы здароўя падлеткаў,

У яе жыцці гэты год асаблівы, надзвычай знамянальны. Вольга Васільеўна сустрэла адразу два ўрачыстыя юбілеі — уласнае 80-годдзе і 60-годдзе Вялікай Перамогі. Пра гэтую жанчыну можна з поўнай адказнасцю сказаць: яна прысвяціла жыццё служэнню Радзіме, а пераважная большасць пражытых год непарыўна, крэўнай сувяззю знітавана з філалагічным факультэтам БДУ.

Нават лаканічныя звесткі з бібліяграфічнага даведніка “Навукоўцы кафедры беларускай літаратуры ХХ стагоддзя БДУ” красамоўна сведчаць пра яе плённую дзейнасць: “У 1943 годзе паступіла на філалагічны факультэт БДУ, які аднавіў сваю работу на станцыі Сходня пад Масквой. У час вучобы па заданні бацькі, першага сакратара Мінскага падпольнага абкама КПБ, камандзіра Мінскага партызанскага злучэння, Героя Савецкага Саюза В. І. Казлова, займалася пошукамі і наладжваннем сувязяў раскіданых вайной сем’яў партызан і падпольшчыкаў для аказання ім дапамогі Цэнтральным штабам партызанскага руху Беларусі. Пасля вызвалення Мінска разам з калектывам БДУ вярнулася ў Мінск, працягвала вучобу, працавала на аднаўленні горада. У 1948 — 1951 гг. вучылася ў аспірантуры пры кафедры беларускай літаратуры БДУ. З 1951 года — дацэнт, з 1972 года — загадчык кафедры беларускай літаратуры, з 1985 года — дацэнт гэтай кафедры. Узнагароджана трыма Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР, медалямі...” Гэта — знамянальныя векі яе слаўнага шляху. Але ж, як вядома, найбольш аб’ектыўна характарызуюць Чалавека тыя людзі, што побач крочылі з ім па жыцці...

Вольга Казлова:

Чалавек і Настаўнік

Марыя ЗАХАРЭВІЧ, народная артыстка БССР:

— Для мяне Вольга Казлова — гэта сонечнасць, ласкавасць, цеплыня і шчырасць. Гэта пярэчая, меладыйная беларуская мова, якую б слухаў і слухаў. Яна сваімі паэтычнымі прамовамі заўсёды кранае да слёз. Вольга Васільеўна так умее раскажаць пра чалавека ці пра падзею, шчыра, з вялікім хваляваннем, знайсці такія трапныя словы, параўнанні, што зала замірае, а пасля дзякуе яе шквалам аплалдысменту.

Мы даўно жывём разам з Вольгай Васільеўнай у адным доме. Я добра памятаю яе маму, Ефрасінню Яўхімаўну, якая, будучы жонкай вялікага чалавека, не саромелася выйсці з вядром і паліць дрэўцы ці папрацаваць з рыдлёўкай у руках у нашым двары на суботніку. Мы ганарыліся, што жывём у адным доме з Васілём Іванавічам Казловым, Героем Савецкага Саюза, які пры сустрэчы ніколі не забываў прывітацца, задаць якое-небудзь пытанне.

Сям’я Казловых была амаль на кожнай прэм’еры тэатра імя Янкі Купалы, і артысты атрымлівалі ад іх кветкі і віншаванні. Такое не забываецца...

Вольга Васільеўна, таксама як і яе бацькі, простая, мудрая, інтэлігентная, яе ўсё хвалюе, яна ўсім цікавіцца і апэньвае творчыя працы, як найлепшы крытык. Яна заўсёды шчыра, аб нечым клапоціцца, арганізоўвае цікавыя сустрэчы з моладдзю.

Дай Бог ёй даўгалецця! Дзякуй, што Вы такая ёсць на свеце, шаноўная Вольга Васільеўна!

...Кажуць, што пра сапраўднага Настаўніка трэба меркаваць па яго вучнях. Думаецца, гэта справядліва. Сёння пра Вольгу Васільеўну гавораць яе былыя студэнты...

Ірына САКОВІЧ, заслужаны настаўнік Рэспублікі Беларусь:

— Не магу без пачуцця глыбокай павагі і ўдзячнасці вымаўляць імя гэтага дарагога мне чалавека. Яна ўвайшла ў мае жыццё ў 1949 годзе, калі я вучылася ў БДУ на філалагічным факультэце. Вольга Васільеўна — педагог-прафесіянал, удумлівы, чулы Настаўнік з вялікай літары. Яна чытала нам цудоўныя, змястоўныя і глыбокія лекцыі па беларускай літаратуры, пад яе кіраўніцтвам мы праходзілі педагагічную практыку ў СШ № 1 г. Мінска.

Энцыклапедычнымі ведамі, эмацыя-

нальным накалам, разнастайнымі метадычнымі прыёмамі вылучаліся заняткі. Вольга Васільеўна была не толькі Настаўнікам, але і самым бліскім чалавекам, з якім мы дзяліліся і радасцю, і смуткам. Яна вучыла нас жыццю...

Усім, чаго дасягнула — ветэран педагагічнай працы, выдатнік народнай адукацыі, узнагароджана ордэнам “Знак Пашаны”, заслужаны настаўнік Рэспублікі Беларусь, дэпутат гарсавета 4-х скліканняў — я абавязана Вользе Васільеўне.

Пасля заканчэння БДУ, ужо ў школе, В. В. Казлова была для мяне надзейным апірышчам і ўзорам у працы. Яна шмат зрабіла для адкрыцця ў нашай школе № 122 ваенна-патрыятычнага музея імя В. І. Казлова. Разам з Вольгай Васільеўнай мы з вучнямі хадзілі ў паходы па месцах баявой славы, арганізоўвалі сустрэчы з героямі Вялікай Айчыннай вайны...

Сёння, віншуючы гэтага светлага чалавека са слаўным юбілеем, мне хочацца сказаць: “Учитель! Перед именем твоим позволь смиренно преклонить колени!”

Наталія ФЯДОТАВА, прафесар кафедры журналістыкі і філалогіі Інстытута сучасных ведаў:

— Сорок год таму ў 28-ю аўдыторыю філфака на Чырвонаармейскай вуліцы ўвайшла яна — наш куратар — Вольга Васільеўна Казлова. У нашай групе было 25 чалавек, і яна змагла дабіцца таго, што кожную (!) сесію 12-15 студэнтаў здавалі экзамены толькі на “выдатна”. Як удавалася куратару так з намі працаваць? Гэта застаецца загадкай і па сённяшні дзень. Вольга Васільеўна ўсё рабіла неяк незаўважна... Я не памятаю, каб яна хоць калі-небудзь павысіла на нас голас ці навазала сваё меркаванне. Усё рабілася так, што мы самі падыходзілі да адзіна вернага рашэння. Зараз я разумею, што такая праца — гэта праяўленне бліскучага педагагічнага майстэрства, таленту, незвычайнага чалавечалюбства. І ўсё далейшае жыццё мы міжвольна спрабавалі быць у працы падобнымі на яе. Мне пашчасціла амаль 20 год працаваць пасля з Вольгай Васільеўнай. І не толькі мне. Усе сталі выдатнымі спецыялістамі, вядомымі ў краіне філолагамі: Таццяна Кавалёва, Ірына Рабчынская, Ала Цітова... Упэўнена, што ў гэтым заслуга куратара. І вось, што цікава: наша стаўленне да Вольгі Васільеўны не перамянілася з тых студэнцкіх гадоў. І яе адносіны да нас. Скажу пра сябе. Дзе б мы

ні сустрэліся, яна, як тады, у тых далёкіх ўжо студэнцкіх гадах, абавязкова пацікавіцца, як мае справы, як жыццё. І я, адчуваючы сябе студэнткай, шчыра дзялюся з ёй сваімі праблемамі. А ў адказ заўсёды чую добрае слова — слова падтрымкі гэтага светлага і святога Чалавека...

Аляксандр ЛУКАШАНЕЦ, прафесар, дырэктар Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі:

— Яе лекцыі заўсёды вызначаліся змястоўнасцю і шырокай эрудыцыяй, глыбінёй аналізу, канцэптуальнасцю і дакладнасцю, строгаасцю падачы матэрыялу і адначасова зямальнасцю, уменнем проста і цікава раскрыць складаную праблему. Асабліва хочацца адзначыць яшчэ адну рысу Вольгі Васільеўны як педагога — незвычайную абаяльнасць і добрабычлівасць, нейкую асаблівую мацярынскую дабрыню ў вачах і лагодную ўсмішку, з якой яна заўсёды ўваходзіла ў студэнцкую аўдыторыю ці выступала перад байцамі будаўнічага атрада “Буравеснік” імя В. І. Казлова. Толькі праз шмат гадоў мы, студэнты сярэдзіны 70-х гадоў, змаглі зразумець крыніцы і вытокі гэтай спакойнай і стрыманай чалавечнасці і дабрыні. Студэнцкія гады самой Вольгі Васільеўны прыпалі на цяжкія ваенныя гады, калі наша краіна ўздымалася з руінаў і папялішчаў. Таму такімі дарэчнымі і павучальнымі былі яе ўспаміны аб уласным студэнцкім юнацтве, калі яны, напрыклад, падчас летніх канікул вьезджалі з М. Ларчанкам на нарыхтоўку дроў для ўніверсітэта, і як пасля цяжкага працоўнага дня позна вечарам, каля вогнішча, з захапленнем слухалі лекцыі-апавяданні М. Ларчанкі аб станаўленні і развіцці беларускай літаратуры, аб беларускіх пісьменніках. Гэтыя эпіоды-ўспаміны не толькі дапамагалі асэнсаваць і зразумець лекцыійны матэрыял, бо ўся беларуская літаратура другога паловы ХХ стагоддзя ў той ці іншай ступені аваяна падзеямі Вялікай Айчыннай вайны і пасляваенным жыццём Беларусі, але і мелі выключнае выхаваўчае значэнне. Яны дапамагалі па-сапраўднаму ацаніць тыя ўмовы і магчымасці для авалодання ведамі, якія мелі мы, студэнты 70-х.

І сёння сустрэчы з Вольгай Васільеўнай заўсёды радуюць: захапляюць яе аптымізм і бадзёрасць, уменне бачыць прыгожае, радавацца жыццю ва ўсіх яго праявах і ісці ўпорамень з часам, жаданне працаваць і быць карысным, патрэба шчодро дзяліцца

ўласным вопытам. Таму хочацца выказаць шчырую ўдзячнасць шаноўнай Вользе Васільеўне, таленавітаму педагогу і незвычайнаму чалавеку, за яе шматгранную і плённую працу на карысць роднай Бацькаўшчыны, за ўрокі патрыятызму і грамадзянскасці.

Таццяна КАВАЛЁВА, дацэнт кафедры замежнай літаратуры філалагічнага факультэта БДУ:

— Мая першая сустрэча з Вольгай Васільеўнай адбылася ў 1966 годзе, калі яна прыйшла чытаць нам, студэнтам-другакурснікам філфака БДУ, лекцыі па гісторыі беларускай літаратуры і адразу ўразіла сваёй бліскучай эрудыцыяй, навуковай глыбінёй, металычнай выверанасцю і адначасова вельмі асабістай, эмацыянальнай інтэрпрэтацыяй тых ці іншых з’яў нацыянальнай культуры. А яе багатую, чыстую, пярэчую беларускую мову хацелася слухаць і слухаць! У многім дзякуючы Вользе Васільеўне ў мой духоўны свет — учарашняй маскоўскай школьніцы — увайшлі і назаўсёды сталі роднымі Ф. Багушэвіч і М. Багдановіч, Янка Купала і Якуб Колас, К. Чорны і І. Мележ, іншыя беларускія мастакі слова.

Студэнтам маёй групы пашанцавала ўдвая: Вольга Васільеўна была не толькі нашым выкладчыкам, але і куратарам, бліскім чалавекам, да якога заўсёды можна было звярнуцца па параду і дапамогу ў цяжкія хвіліны жыцця. Сваім прыкладам яна вучыла нас дзейснаму дабру, уважлівым і беражлівым адносінам да людзей. Для мяне, як і для многіх іншых выпускнікоў філалагічнага факультэта, Вольга Васільеўна — Настаўнік не толькі ў прафесіі, але і ў жыцці, на якога так хацелася б быць падобным...

...Сёння Вольга Васільеўна Казлова — па-ранейшаму “ў страі”. Яна, дацэнт кафедры беларускай літаратуры і культуры БДУ, з аптымізмам глядзіць у будучыню, зараджае ўсіх сваёй энергетыкай... Калегі па працы далучаюцца да ўсіх слоў, выказаных у адрас Вольгі Васільеўны. А дадаць да іх можна толькі адно пажаданне: так трымаць!

Падрыхтавала Лада АЛЕЙНІК

P.S. Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Літаратура і Мастацтва”, калектыв рэдакцыі “ЛіМ” віншуюць паважаную Вольгу Васільеўну Казлову з юбілеем і зычаць усіх зямных даброт.

АНАТОЛЬ НОВІКАЎ:

«Паслясвяточнага зацішкі не чакаецца»

Генерал-лейтэнант запаса Анатоль Новікаў — чалавек у краіне вядомы. Старшыня Пастаяннай камісіі па сацыяльных пытаннях Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, старшыня Рэспубліканскага савета Беларускага грамадскага аб'яднання ветэранаў. Па біяграфіі Анатоля Мікалаевіча можна пісаць кнігу. І была б яна аб тым, як просты рускі хлопец з калужскай глыбінкі, сын ткачы і франтавіка, што загінуў у 42-м пад Смаленскам, закончыў з залатымі медалямі тры вучэбных устаноў. А праз пэўную колькасць год апрануў генеральскі мундзір.

— Анатоль Мікалаевіч, з чаго пачынаўся гэты шлях?

— Сувороўскае вучылішча ў Варонежы, потым — Маскоўскае вышэйшае агульнавайскавое каманднае, Ваенна-палітычная акадэмія, а затым яшчэ і Акадэмія грамадскіх навук пры ЦК КПСС. Менавіта ў нашай рэспубліцы да службы да пасады члена Ваеннага савета — начальніка Палітупраўлення Беларускай ваеннай акругі. А завяршыў ваенную кар'еру на пасадзе начальніка інспекцыі пры Міністэрстве абароны Рэспублікі Беларусь у пачатку 94-га года.

— З гэтага часу, трэба разумець, і пачынаецца актыўная дзейнасць генерал-лейтэнанта Новікава на грамадскай ніве?

— Менавіта так. Спачатку — дэпутат Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь 11-га і 12-га скліканняў, з лютага 1994 года па студзень 96-га — старшыня Пастаяннай камісіі па пытаннях нацыянальнай бяспекі, абароны і барацьбы са злачыннасцю. Пазней ужо, калі беларускі парламент набыў новую назву — нацыянальны сход — меў гонар быць абраным у члены Савета Рэспублікі другога склікання. Вельмі ўдзячны людзям за тое, што і на гэты раз дэлегавалі мяне ў верхнюю палату парламента.

— Прытым зноў вы, Анатоль Мікалаевіч, — старшыня самай вялікай з пяці яе камісій... Чым канкрэтна даводзіцца займацца?

— Праблемы досыць разнастайныя. Рыхтуем заключэнні аб прынятых Палатай прадстаўнікоў праектах законаў у сферах сацыяльнага забеспячэння, фізкультуры і спорту, працы і занятасці, сям'і, мацярынства, бацькоўства і дзяцінства, моладзі, адукацыі і падрыхтоўкі кадраў, навукова-тэхнічнай палітыкі, інтэлектуальнай уласнасці, культуры, аховы здароўя і г.д. У тым ліку і па адпаведных раздзелах праекта бюджэту краіны. Мы толькі пачынаем сваю работу ў складзе трэцяга склікання. А вось у другім, да прыкладу, разгледзелі 50 законапраектаў, два з якіх былі адхілены. Лічу, на ўзроўні прайшлі парламенцкія слуханні па надзённых праблемах краіны і грамадства, якія датычылі дэмаграфічнай бяспекі, фарміравання здоравага ладу жыцця, рэфармавання сярэдняй агульнаадукацыйнай школы...

— Памятаецца, у мінулую вясну

нашыя сенатары мэтанакіравана зацікавіліся лёсам сірот і дзяцей, што засталіся без апекі бацькоў. Хацелася б ведаць, як склаўся "лёс" гэтай зацікаўленасці?

— У рознага кшталту дзіцячых устаноў знаходзіцца больш 30 тысяч асірацелых хлопчыкаў і дзяўчынак, колькасць якіх штогод павялічваецца. Між тым, пераважная большасць — сіроты сацыяльныя. Перш за ўсё, мы занепакоіліся тым, што будуць рабіць выпускнікі дзіцячых інтэрнатаў, калі выйдучы за іх сцены: дзе жыць, працаваць?

У абмеркаванні законапраекта аб абароне праў дзяцей-сірот прымалі ўдзел прадстаўнікі трох галін улады — заканадаўчай, выканаўчай і судовай, а таксама вучоныя і спецыялісты-практыкі. Выказваліся сур'ёзныя заўвагі і прапановы, якія былі абагульнены і накіраваны для дапрацоўкі законапраекта ў адпаведную камісію Нацыянальнага сходу.

— Трэба думаць, парламентарыі не пакідаюць без увагі і старэйшыя пакаленні. Дарэчы, як замацаваны на заканадаўчым узроўні дзяржаўны клопат аб ветэранах, да якіх асабіста вы маеце самае непасрэднае дачыненне?

— Ветэранскую арганізацыю краіны ўзначальвае больш як дзесяць год. У 1994 годзе быў прыняты Закон "Аб ветэранах", праўда, пасля ў яго ўносіліся розныя змяненні і дапаўненні. У апошняй рэдакцыі Закон быў прыняты ў 2001-м. І гэтага дакумента нам пакуль дастаткова, бо ён рэгламентуе ўвесь комплекс пытанняў і праблем розных катэгорый гэтых заслужаных людзей.

— Простыя падлікі гавораць аб тым, што самым маладым воінам другой сусветнай, якія пайшлі на фронт пад канец барацьбы з фашызмам, цяпер — самае малое пад восемдзесят...

— Сапраўды, час ляціць няўмольна. Сярод 30-ці Герояў Савецкага Саюза і двух поўных кавалераў ордэна Славы, што сёння жывуць у Беларусі, толькі два маюць па 79 гадоў, а старэйшым пайшоў ужо 91-ы. На жаль, ветэранаў становіцца менш і менш. Таму Прэзідэнт нашай краіны паставіў задачу зрабіць усё магчымае, каб святкаванне 60-годдзя Перамогі было больш запамінальным і маштабным, чым нават такое яркае свята, як 60-годдзе вызвалення Беларусі. У цэнтры ўсіх нядаўніх урачыстасцей было ўшанаванне подзвігу салдат і афіцэраў, партызанаў і падпольшчыкаў, працаўнікоў тылу і тых мужных і працавітых людзей, што ўзнавілі разбураную народную гаспадарку. Дарэчы, адзін са шматлікіх падарункаў, які вельмі ўзрушыў ветэранаў, — падручнік па гісторыі Вялікай Айчыннай вайны: дакументальнае пацверджанне іх агульнага ўнёску ў Вялікую Перамогу.

— У працэсе падрыхтоўкі да свята мы шмат чулі пра дзяржаўную падтрымку людзей ваеннага пакалення. У чым яна праявілася? Ці не будзе пастаўлена кропка пасля юбілею?

Летась інвалідам Вялікай Айчыннай вайны перададзена ў

— Перш за ўсё, былі абследаваны ўмовы пражывання і вызначаны патрэбы ўдзельнікаў вайны і іншых катэгорый грамадзян, якія пацярпелі ад яе наступстваў. У адпаведнасці з заканадаўствам многія з іх у выніку палепшылі свае жыллёвыя ўмовы, атрымалі хатнія тэлефоны. Інваліды, якія мелі патрэбу ў спецаўтатранспарце, былі ім забяспечаны. Адзінокія і адзінока пражываючыя інваліды і ўдзельнікі Вялікай Айчыннай у нечарговым парадку атрымліваюць месцы ў інтэрнацкіх устаноўках, спецыяльных жылых дамах.

Розныя віды сацыяльна-бытавой і псіхалагічнай дапамогі аказваюцца ветэранам праз тэрытарыяльныя цэнтры сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва, якія працуюць ва ўсіх адміністрацыйных раёнах рэспублікі. На іх базе адкрыты аддзелены дзённага і кругласутачнага знаходжання. Самай запатрабаванай і найменш затратнай формай абслугоўвання застаецца аказанне сацыяльнай дапамогі на даму. Цяпер у ёй маюць патрэбу больш як 4,5 тысячы чалавек.

Увогуле ж у справе сацыяльнага абслугоўвання ветэранаў акцэнт зроблены на адраснасць і эфектыўнасць дапамогі.

Асабліва адзначу, што адначасова былі абследаваны ўмовы жыцця і іншых адзінокіх састарэлых. Яны таксама атрымалі неабходнае. Што датычыць паслясвяточнай "кропкі", яна не прадугледжваецца. Хаця б таму, што паўтары тысячы ветэранаў яшчэ маюць патрэбу ў паляпшэнні жыллёвых умоў. У большай ступені — у сталіцы, абласных цэнтрах і гарадах абласнога падпарадкавання.

Летась інвалідам Вялікай Айчыннай вайны перададзена ў

асабістае карыстанне 197 аўтамабіляў — амаль у сем разоў больш, чым у 2003 годзе. Сёлета ж на пачатак красавіка патрабавалася яшчэ 56 — для інвалідаў, прызнаных медкамісіямі здольнымі кіраваць "легкавікамі". Меркавалася, што гэтыя спецыяльныя сродкі транспарту трапяць да сваіх гаспадароў яшчэ да 9 мая.

— Іншым разам можна пачуць і такое: маўляў, столькі выгод прадстаўляе ветэранам дзяржава, а карыстаюцца імі часта не яны самі, а дзеці ў іхнукі. Гэма далікатна, але ж...

— ... згодзен, патрабуе тлумачэнняў. Давайце разважым так: калі чалавек мае права і ў стане вадзіць аўтамабіль, толькі тады ён і можа яго атрымаць. Калі ж за руль іншым разам садзіцца ягоны дзеці... ну хто ім гэта будзе забараняць?

Што датычыць кватэр, то ў свой час ветэраны вайны жыллё ўжо атрымлівалі — за рэдкім выключэннем. Таму Прэзідэнт і падкрэслівае: трэба ўважліва падыходзіць да кожнага канкрэтнага выпадку. Калі праблема на самай справе з той ці іншай прычыны паўстала досыць востра, улады імкнучы пайсці насустрач: альбо пашырыць плошчу, альбо выдзеліць так званае сацыяльнае жыллё. З чым, бывае, ветэраны адразу і не пагаджаюцца, бо такі набытак нельга ні прыватызаваць, ні ў спадчыну перадаць — толькі пры жыцці карыстацца. Але я перакананы, што гэта справядліва: дастойныя ўмовы пражывання мы ствараем для самога ветэрана, а не для ягоных нашчадкаў. Інакш пакрыўджанымі будуць дзеці і ўнукі тых, каму не папшчасціла дажыць да сённяшняга дня.

Інеса ПЕТРУСЕВІЧ,
Раіса МАРЧУК
Фота забяспечана аўтарамі

У Беларусі дзяржаўным універсітэце інфарматыкі і радыёэлектронікі адбылося змястоўнае і цікавае мерапрыемства, прысвечанае 60-годдзю Вялікай Перамогі.

Прымаючы пад увагу, што універсітэт знаходзіцца на вуліцы, якой дадзена імя народнага паэта Беларусі, акадэміка НАН Беларусі, Ганаровага грамадзяніна г. Мінска Пётруся Броўкі, узгадаем і пра яго творчасць у гады Вялікай Айчыннай вайны. Зрабіць гэта абавязвае і тая акалічнасць, што 25 чэрвеня ў гэтым годзе грамадскасць нашай краіны будзе адзначаць 100-годдзе з дня яго нараджэння.

На сустрэчу са студэнтамі прыйшлі вядомы беларускі пісьменнік, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, кавалер некалькіх ордэнаў і медалёў, у тым ліку і Ордэна Славы, Ганаровы грамадзянін г. Полацка Алесь Савіцкі і намеснік дырэктара Літаратурнага музея П. Броўкі, літаратар і мюзыкаў Міхаіл Пратасевіч.

Першым выступіў Алесь Савіцкі,

Мы не забудзем вас!

які з пачатку 1942 года ў партызанскай брыгадзе "Смерць фашыстам", а потым як воін Савецкай Арміі мужна змагаўся з ворагам і быў тройчы паранены. Вялікую Перамогу сустрэў у Берліне.

Ён прыгадаў гераічныя ўчышкі нашых воінаў і партызан у барацьбе з фашысцкімі захопнікамі. Успамінаў пра сваіх аднапалчан, слаўных сьмяноў беларускага, рускага, украінскага і іншых народаў. Некаторым з яго сяброў не давялося застацца ў жывых. Ён памятае і ўшанаваў іх імёны ў сваіх творах. У канцы выступлення Алесь Савіцкі заклікаў прысутных у зале маладых людзей з пашанай ставіцца да бацькоў і дзядоў, якія заваявалі магчымасць жыць нам на свабоднай зямлі, і ўшаноўваць памяць аб тых, хто загінуў у час вайны.

Пасля таго, як у зале прагучалі песні "Заўсёды ў сэрцы тое лета", "Чатыры штыкі пад Мінскам" на словы П. Броўкі, да мікрафона быў запрошаны Міхаіл Пратасевіч. Ён змястоўна і вобразна расказаў, што пазіў П. Броўкі перыяду Вялікай Айчыннай вайны вельмі эмацыянальна і дзейна. Яна ўмацоўвала ў сьведомасці нашых воінаў веру ў перамогу над ворагам.

Яшчэ ў пачатку 1941 года ў газеце "Чырвоная змена" быў апублікаваны верш "Памятка", у якім ёсць радкі:

*Я не верыў ладанкам ніколі,
Але ўсё ж,
Калі пайду на бой...
За зумнішчам у жытнёвым полі
Горстачку зямлі вазьму з сабой...*

Усім вядомыя такія вершы П. Броўкі, як "Маці" (1941), "Будзем сеяць, беларусы!" (1942), "Надзя-Надзея" (1943). На верш "Маці" пакладзены В. Кольчавым на рускую мову, кампазітар Д. Васільеў-Буглай напісаў музыку. Песня была надрукавана асобнай улёткай, і яе спявалі воіны-беларусы ў хвіліны зацішша паміж баямі.

Памяць аб удзельніках і падзеях Вялікай Айчыннай вайны ўвекавечана на Беларусі помнікамі і мемарыяламі, спраўдзіліся словы П. Броўкі:

*У бітвах палі змагары
За вольны светлы час...
Дык спіце ж, воіны-сябры,
Мы не забудзем вас!*

У заключэнне гэтай сустрэчы прагучала песня "Я не магу на вас забыцца" на словы народнага паэта...

Эмілія П.

Жывая гісторыя

Калі я ў Інтэрнэце наведла сайт www.folkndi.bsu.by навукова-даследчай лабораторыі беларускага фальклору Белдзяржуніверсітэта, звярнула ўвагу на тое, што ў вядомага фалькларыста, кандыдата філалагічных навук Васіля Лішчынкі нядаўна выйшла новая кніга. Яе назва і змест зацікавілі, і неўзабаве мне ўдалося пагарташ старонкі гэтага выдання.

Прэзентацыя кнігі В. Лішчынкі «Спеваў пра даўніх ліцьвінаў да 1434 года» Яна Чачота 1842–1844 гадоў — гістарычны эпас беларусаў» (укладанне В. Лішчынкі, пераклад з польскай К. Цвіркі, С. Судніка, каментарый С. Судніка) албылася падчас Другой міжнароднай навуковай фальклорна-этнолінгвістычнай канферэнцыі «Комплекснае даследаванне фальклору і этнакультуры Палесся». На ёй былі годна прадстаўлены фалькларыстыка, літаратура і мовазнаўства не толькі Беларусі, але і краін за межамі. Прысутных проста заінтрыгавала паведамленне В. Лішчынкі пра выхад кнігі, якая ўвасобіла мару першага беларускага фалькларыста Яна Чачота — каб напісаныя ім гістарычныя балоды спяваліся.

У анатацыі сказана, што тэксты гістарычных балод былі створаны Янам Чачотам у 1842–1844 гадах, але да 1994 года, на вялікі жаль, яны знаходзіліся ў архіве. Цяпер яны перакладзены на беларускую мову і пакладзены на музыку — кампазітарамі Васілём Купрыяненкам, Яўгенам Петрашэвічам, Ляонам Махначом і Пятром Русавым. Гэта гісторыка-мастацкае музычнае выданне, якое будзе карысным для фалькларыстаў, літаратуразнаўцаў, гісторыкаў, настаўнікаў і ўсіх тых, хто цікавіцца гісторыяй стварэння старажытнай беларускай дзяржавы — Вялікага княства Літоўскага. Мовай трох дзяржаўных Статутаў — 1529, 1566, 1588 гадоў — і князёў гэтай дзяржавы, як вядома, была старабеларуская. На вокладцы кнігі змешчана карта Старажытнай Літвы, навукова абгрунтаваная гісторыкам Міколам Ермаловічам.

«Спеваў пра даўніх ліцьвінаў» пачынаюцца грунтоўнай навуковай прадмовай, у якой расказваецца аб гісторыі стварэння пакладзенай у аснову «Спеваў» Яна Чачота «Хронікі польскай, літоўскай, жамойцкай і ўсяе Русі» Мацея Стрыйкоўскага (1582). Ян Чачот некалі зазначаў: «Калі чытаеш «Хроніку...» Стрыйкоўскага, цяжка ўстрымацца, каб не спяваць услед за ім — такая яна паэтычная, часта нават пераплеценая вершамі. Я чытаў яе і спяваў, складаючы песні. У гэтых песнях я закрануў далёкія гістарычныя падзеі, да смерці Уладзіслава Ягайлы ў 1434 годзе».

У кнізе змешчана 55 балод. Ян Чачот ствараў іх на працягу дваццаці гадоў. У 1823 годзе ён напісаў у лісце, адрасаваным яго блізкаму сябру Адаму Міцкевічу: «Думаю пісаць пра Вігаўта, Альгерда, Кейстута і іншых. Пагляджу, як гэта мне ўдасца». Ажыццявіць сваю задуму Ян Чачот, як заўважае В. Лішчынкі, здолеў толькі пасля вяртання са ссылкі на Урал за ўдзел у філамацкім руху.

Паэт прысвяціў свае «Спеваў» дзвюм жанчынам — выканальніцам народных песень: Марылі Верашчаны, каханай Адама Міцкевіча, і сваёй каханай, Зосі Малейскай. Аднак шырокая грамадскасць доўгі час нават не ведала пра існаванне балод, бо тэксты «Спеваў» паўтара стагоддзі захоўваліся ў польскім архіве.

Ян Чачот у сваёй прадмове да «Спеваў» заўважаў: «Літва з ідалапаклонніцкай стала ўжо хрысціянскай і славянскай, крыжакі цалкам зніклі. Нарбут і Фохт разам з іншымі пісьменнікамі ізноў раскрываюць перад светам жыццё даўніх ліцьвінаў і крыжаносцаў. Чаму тады і мне не расказаць пра гэта ў жанры кароткай песні, не абражаючы нічых нацыянальных, як і нехрысціянскіх пачуццяў? Цяпер жа няма ўжо тых дзікіх ліцьвінаў-ідалапаклоннікаў і крыжакоў, што сілай схілялі іх да хрысціянскай веры. Вычарпаўшы і добра асвятліўшы старажытную гісторыю даўно зніклых народаў, Еўропа захачела выпягнуць з непамяці сярэдневяковую гісторыю народаў новых. Гэтак паспрыяў цяперашні прагрэс у асвеценні, паспрыяла пашырэнне стасункаў паміж народамі, да чаго прычынілася ўдасканаленне марскіх і наземных зносін і, галоўнае, паглыбленне святой веры, любові да Бога і да бліжняга. Як мне здаецца, абуджэнне еўрапейскіх народаў не дасць ім згубіцца ў гісторыі, зліцца ў нейкую адну супольнасць. Кожны з іх шукае ў попеле мінуўшчыны сваю славу, свае асаблівасці, даказвае, што і ён заслугоўвае пашаны з боку іншых народаў. Дык няхай жа ні ў кога не выкліча незадаволенасці, калі ліцьвін успомніць сваю былую славу, каб сіцпла, па-хрысціянску расказаць пра яе».

Выданне «Спеваў» асабліва каштоўнае тым, што ў ім змешчаны навуковыя каментарыі да кожнай з песень: якой гістарычнай асобе яна прысвечана, што за рэальныя гістарычныя падзеі пакладзены ў аснову твора. Ёсць спасылкі на працы вядомых гісторыкаў — ужо згаданага тут Мацея Стрыйкоўскага і Тэадора Нарбута.

Заварожваюць неабякавага да падзей роднай гісторыі чалавека ўжо самі назвы балод: «Магіла Міндоўга», «Войшалк», «Альгерд і Марыя ў часы Гедыміна», «Радзівіл у часы Ягайлы», «Ягайла і Ядвіга», «Хрышчэнне Літвы». Пра літаратурныя якасці твораў Я. Чачота можаце меркаваць самі:

*Што гэта за пань?
Наваградка званы
Чаму ім звоняць доўга?
Ах, гэта ж крыжакі
Ідуць, каталікі,
Каранаваць Міндоўга!*

Як бачым, новае выданне прыцягне ўвагу навукоўцаў, літаратараў, музыкантаў. Можа быць, малаваты ў яго тыраж, але затое кніга вызначаецца высокім узроўнем зместу і афармлення. Яна абуджае ў чытача цікавасць і любоў да асветы, гісторыі, мастацтва, прымушае задумвацца над лёсам свайго народа і яго гераічных прадстаўнікоў. Дзеля гэтага кніга стваралася, сваё прызначэнне яна бліскуча выканала.

Святлана ЯВАР

У апавяданні «Рэканструкцыя неба» гераіня Вольгі Гапеевай прызнаецца: «Я прычапіло сабе вусы падчас рэгістрацыі, і ніхто не здагадаецца, што я — гэта я». Вальжына Морт, верагодна, хоча прычапіць бараду. «З барадой» — кажуць пра старыя паказкі, старыя прыёмы, старыя рэчы. Згодная з падобнай высновай і сама аўтарка, у вершы «У маім сэрцы — радовішча нафты» яна раптам прызнаецца: «Хто я? Баба-ба-ра-да». Вальжына начыталася Аляксандра Брэнера, Генры Мілера і Петруса Броўкі ды ўявіла сябе ў ролі паэта-празаіка. Яна не грэбуе літаратурнымі прыёмамі папярэднякаў-блзанаў і традыцыймі песняроў калгаса, але выкарыстоўвае назапашанае, быццам дзяўчынка-школьніца, якая піша сацыялістычнае тэма: «Што такое беларуская літаратура?» альбо «Ці можа пісьменнік есці

не гэтага акта, верагодна, давалося б вылікаць для яе хуткую. А чаго варта перліна: «Вушы цалуць мае плечы» (верш «Опера не»). Гэта — паэзія? Ці, можа, «высокую паэзію» ўтрымлівае прыклад: «З пункту А ў пункт В не ідзе ані сукі»?.. Без каментарыяў.

Вальжына Морт перакладае з англійскай, польскай і ўкраінскай. Цяжка меркаваць, наколькі супадаюць арыгінальныя творы Леанарда Коэна, Рафала Ваячыка і Івана Андрусяка з прадстаўленым у кніжцы. Але відавочна адно — для перакладу аўтарка

Ліст да Мушкі

бульбу?». Нездарма ж Юрась Барысевіч у артыкуле «Некрафілія і патрыятызм» («Крыніца», 2000, № 4—5.) піша: «Псеўданім Вальжыны Морт (Мартынавай), гэтай крохкай дзяўчынка-школьніцы, у перакладзе з французскай на нармальную мову азначае Мёртвага. Не выключана, што на ўроках беларускай саветскай літаратуры яе пераехала...». Я думаю, што Вальжыну пераехала не толькі ў школе, але і сплоснулі і ва ўніверсітэцкай гадзі (а чым яшчэ патлумачыць гэтую прагу да мёртвага слова?). Менавіта тады аўтарку ўзялі ў бумбамлітаўцы, што дало ёй магчымасць браць удзел у шматлікіх праектах. Вальжына Морт увайшла ў «Бум-Бам-Літ» пасля Віктара Жыбуля і Дзяніса Хвасцюскага і належыць да ўмоўнай трэцяй хвалі руху.

За апошнія гады Вальжына Морт аніяк сябе не праявіла ў плане новай вершаванасці і прозы. Усё тое, што з'яўляецца цяпер у друку і з чым лётаюць ангажаваныя літпапарацы, было напісана некалькі год таму. І праграмны твор Вальжыны «Пакладзі мяне на нажы», верагодна, пакрыўся імхамі, як тыя нажы — іржэю. Мне вельмі карціць пачацьць новыя творы аўтаркі, хоць усё сведчыць пра тое, што перспектыва мастацкага росту абмежавалася старымі дасягненнямі, якія, між іншым, на фоне тэкстаў В. Гапеевай, К. Шатава, В. Трэнас, Г. Ціханавай, К. Шкоды, В. Бурлак выглядаюць цяпер досыць сціпла.

Кнігу «Я тоненькая як твае вейкі» складаюць вершы, пераклады і проза. Трыццаць два ўласныя і шаснаццаць перакладных вершаў — імі прадстаўлена ўся паэтычная дзейнасць Вальжыны за некалькі гадоў. Цяжка казаць, многа гэта ці мала — часам, паэту дастаткова некалькі добрых твораў, каб пакінуць след у літаратуры. Як падаецца мне, падобнага кітгалту твораў у кніжцы замала. Да прыкладу, Вальжына піша: «Калі доўга стукіць // галавою // аб бетонную сцяну, // бетон стане цёплым...». Хацелася б паглядзець на ажыццяўлен-

адбірае вершы з найбольш выразнай правакацыяй. Замнога эпітажу. Так, з Леанарда Коэна: «як ты забіла сваю сям'ю // мяне не хвалюе // пакуль твой рот вандруе па маім целе» («Ліст»); «ён палаваў яе за // крок ад распаленай печы» («Кяханкі»). У Рафала Ваячыка знаходзім: «Быць мужчынам — значыць біць жанчыну»; «Соль нам на раны — вагоны солі». Іван Андрусяк недалёка адыходзіць ад калегі: «я не дарос да размоваў пра плаху // соры азёры што праліцелі». Шмат крыві, садзізму — магчыма, гэта адбітак уласнай пазіцыі перакладчыка? Згадаю пра псеўданім...

Празаічныя практыкі Вальжыны Морт — перадусім, даніна модзе. Псеўдабіяграфічныя нататкі з элементамі пызы спрабуюць абазначыць апавяданнямі і раманами. Тут, мажліва, аўтарка натхнялася творами Адама Глобуса і Паўла Гаспадыніча. Назваць жа практыкі Вальжыны закончанымі творами цяжка. Рванае, няроўнае пісьмо — галоўная іх адметнасць. Шаснаццаць празачыных замалеўкаў — вынік запаленай фантазіі аўтаркі. Аўтарка прыцягвае ўвагу чытача не стылем, не сюжэтам, а як заўсёды, эпітажам — піша пасквілі на паплекнікаў. Хаця, можа, гэта лірычныя героі? Вядома, але прозвішчы часцяком супадаюць з прозвішчамі сучасных літаратараў. Так, у адным з твораў знаходзім: «Жыбуль — алкаголік. Жыбуль — Бурціна. Драўляны чалавечак, у якога не згінаюцца ні рукі, ні ногі. Ён скача па кватэры, бы квадратны мячык, і нават ягоны смех падобны да геаметрычнай фігуры з роўнымі кутамі». У другой замалеўцы ёсць наступныя словы: «Барысевіч круціць галавою ў знак неўхвалення, як бы круціла попаю чатырохгадовая дзяўчынка, калі б першы раз танчыла з дарослым...».

Дарэчы, пра тое, што нашыя паэты, як кажуць, варацца ў сваім соусе, сведчыць і відавочнае іх спаборніцтва, якое выяўляецца ў цытаванні сапернікаў, імітаванні альбо ў нападзе адна на адну праз друк (зрэдку і небеспастаўным). Так, да прыкладу,

паэтка Віка Трэнас у артыкуле «Мінская маладая літаратура: пакаленне NEXT» («Малодосць», 2003, № 9) піша: «Чытачы эмацыяна ўспрымаюць нефарматныя вершы В. Гапеевай і В. Морт, але тое, што ў нас выклікае здзіўленне, выключна не краіна еўрапейскага спаскутца, абазнанага ў розных літаратурных метадах». Ганна Кісліцына ў прадмове да зборніка «12 + 1» (2004) аб'ядноўвае наступных паэтаў: «Вальжына Морт і Віка Трэнас — асобы ўжо вядомыя і паважаныя ў сваім асяродку. Яны схваліліся за псеўданімамі, але не хаваюцца ад публікі».

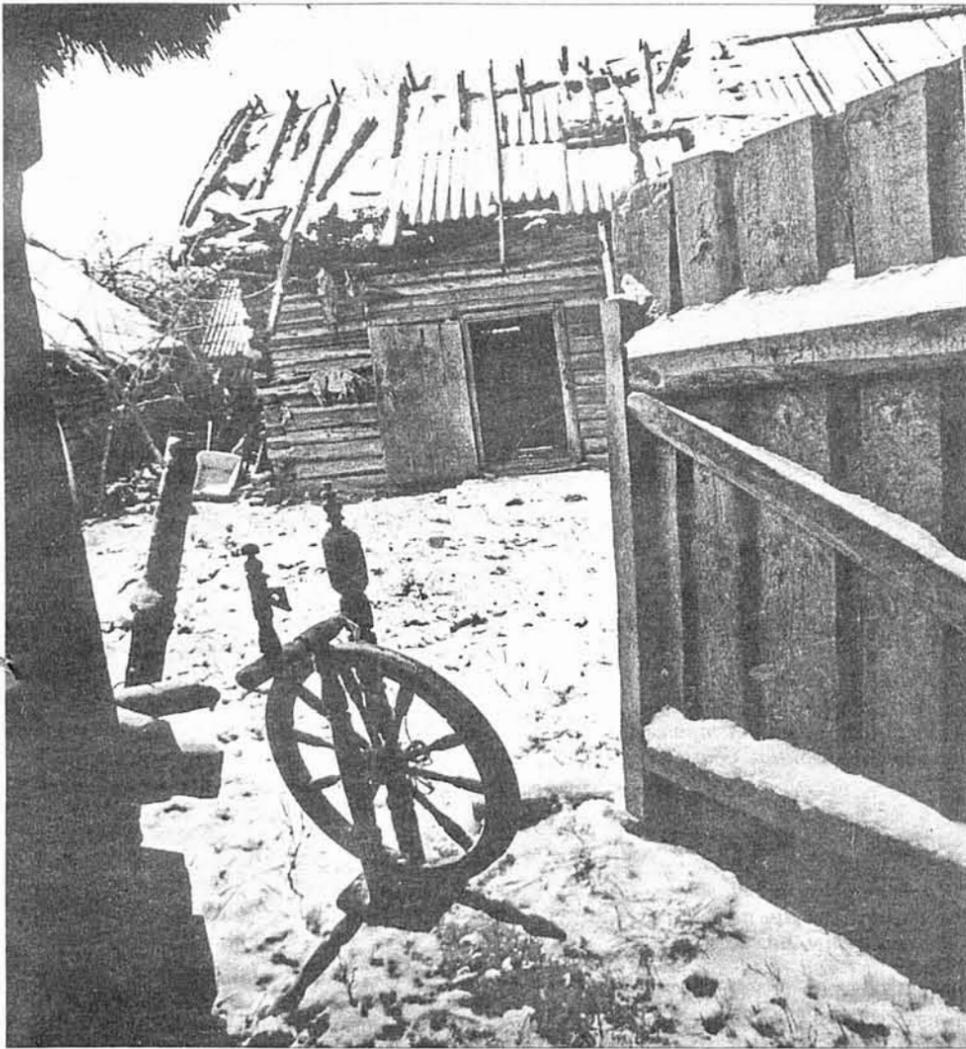
Псеўданім Мартынавай патрэбны адно дзеля эпітажу, прынамсі, у тым пераконваецца, перачытваючы яе творы і назіраючы за ёй на выставленнях. Салідарныя з падобнымі высновамі і іншыя прыхільнікі беларускага слова. Так, крытык Ірына Шаўлякова ў артыкуле, надрукаваным у «Дзеяслове» (2004, № 11), акцэнтна ўвагу на «эпітажы наступнага ўдзельніка гэтага літаратурнага дэфіле («12 + 1». — З. В.) Вальжыны Морт, эпітажы, які Леанід Галубовіч у адной з «Легалізацыяў» так «наіўна» — па-даросламу — прыняў за «жаночы цынізм»».

Але нават у беларускім кантэксце эпітаж Вальжыны прадказальны і не арыгінальны вынаходкамі. Прыгадваючы акцыі Спецбрыгады афрыканскіх братоў і шэраг перформансаў Тэатра псіхічнае неўраўнаважанасці, паволі пачынаеш думаць пра кнігі В. Акудовіча «Мяне няма», А. Бахарэвіча «Практычны дапаможнік па руйнаванні гарадоў», В. Трэнас «Пуд канфіскаванага дзяцінства». І сапраўды, пераконваецца, што Вальжына Морт — «тоненькая, як твае вейкі» — зусім нябачная ў кантэксце беларускай літаратуры.

Зміцер ВПШНЁУ

Вальжына Морт. Я тоненькая як твае вейкі. Мн.: Логвінаў, 2005.

Праўдзівы летапіс ТРАГЕДЫІ

Ад той страшэннай красавіцкай ночы прамінула вось ужо дзевятнаццаць гадоў. Нялёгіх. Балочых. Пакутных. Стратных. За столькі часу зарастаюць аковы ды бліндажы, зацягваюцца раны на целе. Толькі параненая душа ніколі не перастае балець.

Радзіцкая бізлітасная, яна забівае адразу ці паступова ўсё жывое на зямлі, пад зямлёй, у вадзе і ў небе. Забівае таксама і чалавека ў чалавеку. А бяспільная яна хіба што толькі перад памяцю і сумленнем.

Чарнобыль спаралізіў, паводле трапнага вызначэння пісьменніцы Святланы Алексіевіч, новую меру жаху. Нябачанага і нячутага дагэтуль жаху, ад якога няма паратунку нідзе і ні ў чым.

У выніку аварыі на атамнай станцыі тэрыторыя Краснапольшчыны падверглася найбольшаму радыяцыйнаму забруджванню на цэзіі-137 і стронціі-90, перыяды паўраспаду якіх вымяраюцца адпаведна трыццаццю і дваццаццю дзевяццю гадамі. Мірны атам, у якім нас вучылі бачыць толькі стваральны момант, шпарка панёс найперш у Беларусь смерць і страты.

Нядаўна з'явілася унікальная кніга апантанага краснапольскага краязнаўцы і настаўніка Леаніда Лабаноўскага "Краснаполле: у промнях Чарнобыля".

Аўтар яе на прыкладзе роднага раёна адлюстроўвае няпросте жыццё землякоў, якія вымушаны былі жыць і жыць у па сёння на параненай Чарнобылем зямлі. Леанід Лабаноўскі стварае своеасаблівы летапіс трагедый, які акрэслены дакладнымі хроналагічнымі рамкамі: 26 красавіка 1986 года і галзіна 23 хвіліны — катастрофа на ЧАЭС і 27 студзеня 2004 года 9 галзін 30 хвілін — трагедыя ў Краснапольскай СШ № 1, пабудаванай на грошы, выдаткаванай дзяржавай на пераадоўванне наступстваў той самай радыяцыі. Васемнаццаць гадоў няскончанай трагедыі апынуліся ў цэнтры ўвагі мясцовага даследчыка.

Вядучы свой сумны апавед, аўтар кнігі паказвае паўсядзённае жыццё краснапольчан без прыўкрас, глядзіць на яго іхнімі ж вачыма, спасылкаецца на тагачасныя дакументы, якія прымяляюць як мясцовай уладай, так і вышэйшымі інстанцыямі. Гэта кніга — помнік чалавечай цяжкасці і дакумент чыноўніцкага раўнадушша.

У тую вясну, уведзеныя ў зман, краснапольчане жылі, як і раней: корпаліся ў сваіх агародах, змагаліся за высокія тэмпы пасяўной на калгасна-саўгасных палатках, больш за тры тысячы чалавек, палову з якіх складалі дзеткі, пад знарочыста балдэрыя рыгмы духавога аркестра пякліся на сонцы і глыталі атрутны пыл на Першамайскай дэманстрацыі, святкавалі дзень Перамогі. А ў гэты час на іх зямлю і хаты,

на іхнія галовы сыпаўся бесперастанку радыяактыўны попел.

Жылі чуткамі. І толькі напрыканцы траўня на Краснапольшчыну пачалі прыбываць калонны ваенных машын: грузавыя аўтамабілі, бронетранспартёры, іншая тэхніка. У небе па-над вёскамі з'явіліся верталёты з "качэргамі". Менавіта ад тых салдат людзі і пацулі тады яшчэ незразумельна для сябе словы "дэзаактывацыя", "цэзіі", "стронціі", "бэры"... А з радыё, тэлеэкрана, газет "спявалі" адну і тую ж песню: "Нічога страшнага не адбылося". "Абстаноўка знаходзіцца пад поўным кантролем". "З бядой справімся ўласнымі сіламі".

Некаторыя краснапольчане пачалі ратавацца ад радыяцыі самі, уцякаючы палалей з родных мясцін. "Каб схавашь праўду аб зладзействе з Чарнобылем, — піша Л. Лабаноўскі, — перад камуністамі паставілі жорсткае патрабаванне: без дазволу райкама партыі зону не пакідаць. Такая была ўстаноўка зверху. А тых, хто самавольна пакінуў раён і вывозіў, каб выратаваць ад радыяцыі, сваіх дзіцей і сям'ю, лічылі панікёрамі і выключалі з радыё партыі".

Выключылі з партыі, напрыклад, настаўніцу Краснапольскай СШ № 2 Маю Лосеву. Яна нарадзіла дачушку. Немаўля пачало вянучь на вачах, і медыкі парэкамендавалі жанчыне з'язджаць. "Колькі слёз я праліла, — згадвае Мая Дамітраўна, — колькі гора перанесла! Калі адчула ўсю згубнасць свайго быцця, вырашыла пайсці на ўсё — выехаць у невядомы свет у імя будучага маёй дачушкі і маёй сям'і. Панікёрам і здраднікам я сябе ніколі не лічыла".

Дайшло да таго, што ў найбольш радыяцыйна забруджаных вёсках, якімі з'яўляліся Высокі Борак і Наваельня, дзе фон перавышаў 100 кюры на квадратны кіламетр, праводзіліся масавыя святы, ладзіліся народныя гуляння. А вось аб бядзе, перасярогах тады ніхто з тых, хто меў права выключашь з партыі і чапляць на людзей, якія імкнуліся самастойна ўратавацца ад смерці, ярлыкі "панікёраў і здраднікаў", нават і не закінуўся. Больш за тое, тры гады вучні-старшакласнікі школ раёна выкарыстоўваліся ў якасці рабочай сілы ў забруджанай зоне на ўборцы сельгаскультур.

Будавалі ў Карма-Пайках школу, хоць узровень радыяцыі тут склаў 51 — 59 кюры на квадратны кіламетр. Гэта быў хутчэй прапагандысцкі ход — маўляў, тут жыць можна. І няма чаго мітусіцца. Новую школу пабудавалі ў 1988 годзе. А праз два гады жыхароў Карма-Паек перасялілі на Дрыбіншчыну. Вёска была пахавана. Застаўся толькі цагляны дах гэтай самай школы-прывіду, якая дзеля хуткасці ўзводзілася вахтавым металам.

Прыводзіць на старонках свайго кнігі Леанід Лабаноўскі і ўзоры той бягучага супярэчлівай,

прыхарошанай інфармацыі, якая абрушвалася ў першыя паслячарнобыльскія гады на краснапольцаў.

Вось адзін з характэрных прыкладаў. Інфармацыйна-прапагандысцкая група райкама партыі ў сакавіку 1987 года прыехала на сустрэчу з працаўнікамі саўгаса "Завалоткі". Узровень радыяцыі на цэнтральнай сядзібе гаспадаркі перавышаў больш за 60 кюры на квадратны кіламетр, але тады гэтыя звесткі трымаліся ў сакрэце. На пытанне жыхароў Завалка аб узроўні радыяцыі ў іх роднай вёсцы, свой жа, мясцовы, саўгасны дзіметрост Я. Ф. Сіроцін паведамаў: "Чуткі аб павышэнні ўзроўню радыяцыі ў нашым саўгасе беспаспелыя. Наадварот, штодзённы кантроль у розных месцах сведчыць аб тым, што радыяцыйны фон значна знізіўся як у паветры, так і на глебе і намога ніжэй за дапушчальную норму".

Манілі ўсюды. Прафесійна і не зусім. Ад самага нізу да самага верху. І прыкладаў той мані на старонках кнігі "Краснаполле: у промнях Чарнобыля", хоць адбаўляй. Таму і назваў аўтар першую частку свайго даследчыцкай працы "Катастрофа на Чарнобыльскай АЭС — аварыя сумлення".

"Аварыя на ЧАЭС, — падсумоўвае аўтар кнігі, — выпраменьвала не толькі радыяцыю, пакуты, але і жудасную колькасць хлусні і ашукацтва, што потым выклікала ўсеагульны скептыцызм да любой інфармацыі".

Да слова сказаць, кніга Л. Лабаноўскага складаецца з сямі частак, назвы якіх гавораць самі за сябе: "Мёртвая зона", "Перасяленцы", "Востраў у Чарнобыльскім моры", "Дзеці і Чарнобыль", "Першыя крокі з небыцця" і іншыя.

Звернем увагу на вельмі балочную, кранальную да спазмаў і слёз, главу "Рабінзоны ў зоне". Тут апавядаецца пра людзей, якія адмовіліся перасяляцца, пакідаць родныя хаты, развітацца назаўсёды з вядомымі ад самага іх нараджэння навакольнымі краязнаўцамі. Напрыклад, па стане на 1 студзеня 2004 года ў асабліва кантралюемай зоне — гэтак званай зоне адчужэння — жыло 57 сем'яў, ці 138 чалавек. Іх называюць рабінзонамі. Але, заўважае Л. Лабаноўскі, яны сталі ім не самі па сабе. Такімі іх зрабіў Чарнобыль.

Магчыма, каб зразумець гэтых людзей, трэба самому апынуцца на іх месцы, трэба на ўласнай скуры перанесці ўсё тое, што давалася ім пабачыць і перажыць.

Вельмі ўражае непасрэднасцю, трагізмам і раздзел кнігі "Дзеці і Чарнобыль".

Л. Лабаноўскі распавядае пра тое, як дзеці, стаўшы заложнікамі Чарнобыля, вымушаны былі жыць ва ўмовах казарменнага становішча. Іх абмежавалі сценамі школы, пазбавілі магчымасці рухацца, алабралі рэчкі, лес, двор...

Радок за радком, старонка за старонкай, дзень за днём апісвае краязнаўца жыццё заложнікаў суровага выпрабавання.

Дастаткова шмат увагі ён надае і гісторыі змагання краснапольцаў за стварэнне бяспечных умоў жыцця, дзейнасці дабрачынных арганізацый, якія дапамагаюць пераадолець дзецям і іх бацькам наступствы Чарнобыля.

Сёння вакол Краснаполля засталася пустэча з пахаванымі вёскамі, шматлікімі праблемамі і той новай мерай жудасці.

"Мы выраслі на Краснапольскай зямлі, — ад свайго імя і імён тысяч землякоў заўважае напрыканцы кнігі яе аўтар Леанід Лабаноўскі. — Атрымалі яе ў спадчыну ад сваіх продкаў. Мы павінны захаваць і адраціць нашу Бацькаўшчыну. За ўсё астатняе перад Богам і сваім сумленнем ніхай адкажуць палітыкі і дзяржаўцы, каб тое больш ніколі не паўтарылася. Нам хочацца жыць, а не паміраць пасля Чарнобыля".

Аўтар дастаткова поўна і рэалістычна паказаў жыццё лодзей, з якімі жыве і сам у промнях страшэннай радыяцыі. Праўдзіва расказаў пра тую выпрабаванні, якія накіравана самай нядабраю доляй вынесці краснапольцам.

Істотна і тое, што ў кнізе сабраны дакументальныя сведчанні мані і праўды, бяды і адчаю, мужнасці і самахварнасці. І яны набатам стуюць у сэрца, будзіць сумленне, заклікаюць праўдзіва чалавечнасць, прымушаюць задумацца над сваімі ўчынкамі і сэнсам жыцця.

Міхась КАРПЕЧАНКА

*Л. В. Лабаноўскі "Краснаполле: у промнях Чарнобыля", Мазыр, ТАА ВД "Белы Вецер", 2005.

P.S. Пакуль рыхтавалася да друку гэтая публікацыя, у рэдакцыю штотыднёвіка прыйшла сумная вестка — раптоўна памёр Леанід Васільевіч Лабаноўскі. Не стала яшчэ аднаго найвыдатнейшага чалавека, настаўніка і краязнаўцы на нашай шматпакутнай зямлі. На каліва зноў памелела срод нас шчырасці, дабрый і сардэчнасці... Але засталася паўтара дзесятка кнігі Леаніда Лабаноўскага, а гэты значыць, што людзі будуць чытаць і памятаць пра аднаго рупліва на роднай ніве беларушчыны.

Шукайце скарбы

Вельмі цяжка прадстаўляць чалавека, якога і так усе ведаюць, ці знаёмыя з яго фільмамі... Але ў рэжысёра Уладзіміра Арлова выйшла кніга "Іх портрет с обреченым імператаром". З гэтай нагоды — некалькі пытанняў аўтару:

— У твораў, змешчаных у кнізе, ёсць свая гісторыя?

— Першым чытачом і хросным бацькам аповесці "Смоліно — в год, когда были геологи" быў Васіль Быкаў. Дапамагалі друкаваць: Андрэй Макаёнак, Уладзімір Кудзінаў, Аляксандр Шабалін. Прадмову напісаў пісьменнік Уладзімір Арлоў. Раман, што ўвайшоў у кнігу, нарадзіўся зусім выпадкова. Больш за два гады назад мой сын адпачываў у пансіянаце "Юнацтва" на Мінскім моры і ён папрасіў мяне пабыць там замест яго. І калі я назіраў за тым, як збіраюць буі, якімі была размеркавана водная паверхня, мне падумалася аб тых днях, калі Напалеон бег з Масквы. Мне здалася цікавым не тое, калі гэты чалавек быў пераможцам, а тое, што ён быў расціснуты ў свайой расійскай кампаніі. Чаму ён увогуле прыйшоў сюды? Уся Еўропа ўжо была ў яго руках! І вось я пачаў пісаць. А потым узнікла гісторыя клада Напалеона — незлічоных каштоўнасцей, якія ён нарабаваў у Маскве. Затым я паехаў у прэзідэнцкі санаторый "Белая Русь", у Туапсе. Убачыў Каўказ, горы... Напісаў і пра гэтыя мясціны: узіў аднаго з герояў з аповесці "Смоліно...", і распеў гісторыю яго сталага ўзросту. Потым, калі прыехаў у Мінск, у "Доме творчасці", прапісаў беларускую лінію. У выніку ўсё так спалучылася ў часе, што немагчыма было развесці ні Напалеона, ні сучасную Грузію, ні сучасную Беларусь, і ўсё гэта аб'яднаў Напалеонаўскі скарб. Атрымаўся раман у такім досыць рэдкім жанры, які называецца мініпэя (для прыкладу можна прывесці раман "Мастер и Маргарита" Міхаіла Булгакава), ад старагрэчаскага паэта Мініпа, які першым выкарыстаў у сваіх творах гэты прыём.

— А што галоўнае ў рамане?

— Расповед, дзе шукаць скарбы Напалеона. На свайой нядаўняй вечарыне я сказаў так: купляйце кнігу, рыдлёўку і ідзіце шукаць. А калі сур'ёзна, спадзяюся на тое, што свайё кнігай змагу папоўніць веды людзей. Самае галоўнае, каб мой чытач не сумаваў. А калі ён яшчэ і нешта для сябе возьме, з таго, што я напісаў, гэта будзе толькі на карысць.

— Не цяжка было надрукаваць кнігу?

— У мяне нічога ў шуфлядах не ляжыць. Усё друкуецца. Як я пішу, пра што пішу, не піша ніхто. Таму я сябе адчуваю ў свайой прасторы. А мае незлічоныя "кіношныя" назіранні даюць такі багаж, што хопіць на некалькі тамоў.

— Вы не вырашылі пакінуць сваю рэжысёрскую працу?

— Не. Зусім нядаўна падаў заяўку на дванаццацісерыйны фільм у Белтэлерадыёкампанію. Так што ўсё працягваецца.

Рыгор АКІМАЎ

Алесь МАСАРЭНКА

Жыццё нам пасылае ростань,
і мы сустрэчаю жывём...
Кахаць не так ужо і проста,
бо ўсё каханню аддаём.
Хоць і здаецца часам — можна
узяць свой лёс на абардаж...
Але чаму мне так трывожна,
адкуль няпэўнасці міраж?
О зорка ясная ў паднеб'і,
о ціхамірнай ночы сін!
Якія трэба хваляў грэбні,
каб узвіхрыць пачуццяў плынь,
раскальхаць сутонне мары,
трывогу думак супыніць,
і сэрцаў сполашныя ўдары
ў штуршках суладных замірыць?

Струна зумклівая — каханне.
Душа напятая — ляічына.
Каскады слоў твайго прызнання —
маёй маўклівасці прычына.

Струна парваная — расстанне
Душа зацятая — нязвыкласць...
Сплыло сучаснасці маўчанне
ў самотна-горкую апрыкласць.

Гусі ў небе крычаць...
Думкі ў вырай ляцяць...

Над сцюдзёнай ракой
стыне сум-непакой.

Што зрабіць я магу,
каб спатолюць тугу?

Дзе халоднай зімой
мне сустрэцца з табой?

Нашых сэрцаў цяплынь —
віракрутная плынь —

ператворыцца ў лёд
ці намые нам брод?..

Юначае

Смуга дрыготкая
плыве нямой усмешкай.
На вейках зіхаціць крышталінкамі лёд.
Пагляд вачэй тваіх
з-пад месяцавых стрэшкаў
завялі белаю ахарашыў сумёт.

Расстанне ігнаруюць
нашы рукі —
не хочуць расчэпляцца аніяк!..
Варожка-ноч
збірае пацалункі
ў Вялікае Мядзведзіцы чарпак.

Выток узнёскасці нязвычны —
бусліны па-над хатай клёкат
мне доўжыць мой настрой лірычны:
жыву паэзіяй высокай.

На чысты аркуш —
друкаванкай! —
радкі кладуцца, быццам іх я
бярэ гатовымі з буслянкі,
дзе трызіць вершамі бусліха.

Сонцаварот — нябесны калаўрот
нітку жыцця правдзе за годам год,
і ў несудадзі мітуслівых зор
ідзе фрагментаў тоесны адбор:
пустое — адлятае ў пустату,
крыклівае ўпадае ў немагу,
а добрае — лякуе,
нібы мёд,
душы няўтомнай прадаўжае лёт.

Ажныны тут арэхам усміхаюцца
І вудзяць рыбу зранку землякі.

У копы сена ўжо жанкі складаюць,
Заводзяць песню,
з ёю весялей.
А згадкі-мроі сэрца саграваюць,
І з імі праца спорыцца шпарчэй.

Маторкі па рацэ плывуць імкліва,
Заходзіць сонца — цуд!
Не перадаць...
І дзядзька Федзя кажа жартаўліва:
Са смакам будзеце, гарэзы,
сёння спаць!

Той успамін над вёскай Верасніцай:
Юнацтва песняй,
радасцю, святлом,
Ды чыстаю гаючаю крыніцай,
Ды вытканым матуляю радном.

Перажыткі сцюжы ў схой схаваем,
І пабачыш, любая, ізноў,
Як каханне нашае кружыла
Клінам прывітальным журавоў.

Нам няма калі з табой журыцца,
Бо вясна ёсць стан твае душы.
Ты — мой першацвет,
мая крыніца,
Памаўчы, нічога не кажы.

Паглядзі на першую лістоту,
Маці не пускае —
уцякай,
І бяжы туды, дзе мы употай
Удыхнем мядова-грэшны май.

Мае сцяжынкi

Усё жыццё сцяжынкамі пазначана,
Ў іх жыта рунь і звон лясоў.

У акаёме светлаценяў
я запусчу ў свой лёс нарэг.
Чародкі думак-летуценняў
радкамi лягуць на аблог.

Пракаласце буйна жытка,
душы збуцвеюць асцюкі...
І Смерць — старая варажбітка —
напросіць сэрца і рукі.

Хачу туды, дзе дабрыня жыве,
дзе ёсць усё, і дзе няма нядолі,
і васількі цвітуць у жытнім полі,
і жаўранак свіркоча ў сіняве.

Такой мясціны больш нідзе няма —
яна ў маім дзяцінстве палягае...
Але і сёння мне дапамагае
збайляцца ад смяротнага ярма.

Сляпы сляпога правядзе
там, дзе відушчы заблуквае,
і выйця ўжо не адшукае —
бязгледца так і прападзе.

Сляпога шлях — журбы клубок,
жыцця цямрэчага крывая:
як быццам — каляя трамвая,
з якое не звярнуць убок.

Паводка

Шалых дум снягі сівыя
крыгамі плывуць па ўзлужжы...
Дзе вы, леты маладыя?
Птах які над вамі кружыць?

Крыгі збіліся ў заторы
дый павіслі на кустоўі:
доўга плакалі б па моры,
каб не сонечныя промні.

Бліскавіц начных успыхі
засвяцілі дум касету —
і трывог маіх вярты
знесла бурапень у Лету.

У вёсцы Верасніца, што знаходзіцца ў сямі
кіламетрах ад Турава, на месцы разбуранага
колісь храма Узвіжання Крыжа Гасподня,
стаіць драўляны крыж, а побач ляжыць гаю-
чы камень, напамін аб тым, які здзек чыніўся
над праваслаўнымі святынямі...

Тут колісь стаяла царква,
Прызыўна званілі званы.
А дзе яна сёння?
Няма...
Сніць камень тут вечнасці сны.

Ды крыж ля яго з ручніком,
Што хтосьці старанна саткаў,
Што абярог землякоў,
Каб веры агонь
не згасай.

Адна — пах хлеба з печы матчынай,
Другая — водар верасоў.
Адна блукае жытнім полем,
А там, на полі —

васількі.
Другая іншай хоча долі —
Праз лес прабіцца напраткі.

Спеў жаўрука з нябёс
ліецца,
Брыду адзін сярод рабін.
Да ўсіх сцяжын
душа ірвецца,
І кожны крок —
як успамін.

ВІНШУЕМ

З 80-гадовым юбілеем Вольгу
КАЗЛОВУ, літаратуразнаўцу, за-
служанага работніка вышэйшай
школы Беларусі.

З 75-годдзем Алесь ПЕТ-
РАШКЕВІЧА, драматурга, пра-
заіка, публіцыста, кінасцэнары-
ста, заслужанага работніка куль-
туры Беларусі.

З 70-годдзем Навума ЦЫ-
ПІСА, празаіка і публіцыста.

З 65-гадовым юбілеем Ула-
дзіміра ЛІПСКАГА, празаіка,
публіцыста, грамадскага дзеяча.

З 65-годдзем сатырыка Міко-
лу ВЯРШЫНІНА.

З 50-годдзем празаіка Віктара
ПРАУДЗІНА

Юбілейны календар

У маі споўнілася:

105 гадоў з дня нараджэння
Уладзіміра ЖЫЛКІ, беларус-
кага паэта, перакладчыка, крытыка.

100 гадоў з дня нараджэння
Юркі ГАУРУКА, перакладчы-
ка, крытыка, паэта.

90 гадоў з дня нараджэння
Дзмітрыя ПАЛТЫКІ, беларус-
скага крытыка і літаратуразнаўца.

75 гадоў з дня нараджэння
Івана ЦІШЧАНКІ, фалькла-
рыста, літаратуразнаўца.

70 гадоў з дня нараджэння Ле-
аніда ГАУРЫЛКІНА, празаіка і
драматурга.

70 гадоў з дня нараджэння
Уладзіміра КУДЗІНАВА, пра-
заіка, перакладчыка.

Кацярына ПАПОВА

Верасніца

На чоўне мараў паплыву ў юначтва,
На бераг любай Прыпяці-ракі.

Віктар ПАПОК

Колькі дзён пражыта, колькі знічак
Падала ад сонца да зямлі...
Ды цябе душа заве і кліча,
Паглядзі —
найкола ручаі.

Два прыстойныя чынна апранутыя мужчыны, выпадкова сутыкнуўшыся ля вагонных прыступак ранішняй прыгараднай электрычкі, раптам радасна прывячваюць адзін аднаго і шчыра вітаюцца.

У душнаватым вагоне амаль усе месцы для сядзення пазайманья дачнікамі і грыбнікамі з кайстрамі, кошыкамі, вёдрамі. Нехта дрэмле, нехта засяроджана думае, той-сёй нападугола перагаворваецца, тосыці пазірае ў аконную шыбіну ці разглядае пасажыраў. Патыхае алметным на чыгунцы прыгоена-гаркаватым шкіпінарным водарам, стаптанай вагоннай падлогай.

Маладжавы аматар ціхага палявання з самавітым абліччам былога савецкага дзяржслужбоўца кліча хлопцаў да сябе, прыняўшы з лаўкі ёмісты лазовы кош і пасунуўшыся да акна, дае месца. У падзяку больш вышэйшы з іх, падкурчваючы пад лаўку цыбатыя ногі, падладжваецца да яго:

— У Коласава па грыбочкі?

— Трохі далей — у Кучкуны, — ветла ўдакладняе той, летуценна, у прадчуванні чаканага задавальнення, усміхаецца.

— Пра-авільна, там вы баравікоў набіраеце, — з веданнем справы ўхваляе яго хлопец, гарэзліва штурхае локцем пад бок свайго выпадковага спатканца, колішняга аднакласніка: — Помніш нашыя вандроўкі ў лес?

— Як не по-омніць!

І пасыпаліся, бы арэзі з лубянкі, узамныя ўспаміны былых заядлых хлапчукоў з невялікага маляўнічага гарадка пра высельны ды цікавыя забавы, звычайна нявінныя і смешныя, а парою жорсткія і рызыкаўныя, з болям, жахам і слязьмі. Цягнік даўно ўжо, выстукваючы выслізганымі коламі на стыках рэек падарожную мелодыю, коціць сярод аліўкава-зялёнага, ужо злёгка пацягнутага жнівеньскай пазалотай, хараства Міншчыны, а мужчыны, якія ўжо перавалілі на другую завяршальную палову адведзенага Усявышнім жыццёвага шляху, несціхана прыгаварваюць сваю заранкавую хадню па колкім жыццёвым іржышчы. Ім успамынулася аб тым як, жывучы паблізу чыгуначнай станцыі, яны пастаянна чулі працяжна-зычныя апавяшчальныя гудкі магутных паравозаў, якія стрымгалоў цягнулі за сабою даўжэзныя, не пералічыць, чароды цёмна-рудых таварных вагонаў.

Цягнік, пакідаючы на частых прыпынках заклапочаных пасажыраў, нетаропка здзяйсняе непрыкметную работу, забяспечвае сувязь сталічнага мегаполіса з глыбінкаю. Субяседнікі, адрываючыся ад захапляльнай гутаркі, кідаюць любасныя позіркы праз акно на раскошу прыроды. Нязначная ранішня засмужанаць растала і іх поглядам адкрываліся залацісты-сонечныя далячыны. Мужчыны кожны па-свойму сузірае краявідныя малюнкы. Ніжэйшы і больш самавіты ўспрымае толькі агульны выгляд пералескаў, лясоў і палетак, вёсак, садоў і палывых дарог, і адкрыта імі захапляецца, а той, каторы перакінуўся некалькімі словамі з грыбніком і трымае цыбатыя ногі пад лаўкаю, вылучае асобныя фрагменты ўбачанага: вялізны валун з пляскаватым верхам ля чародкі танклявых бярозак, выгінасты чырвона-медны ствол адзінокай хваіны ў драбналеснай лагчыны, жоўта-ружовую скучанасць зверабоя ў падлесным хмызняку.

— Колькі ж мы з табою не бачыліся, Антон?

— Ды лічы ад самае школы. Ужо студэнтам бачыў цябе пару разоў на футбольным полі, ты гуляў з выдумкаю, а потым да сённяшняга дня не сустракаліся.

Жорж Вярбіцкі засмучона махае рукою — футбол і ўся звязаная з ім марная мітусня: захапленне балельшычкаў, частаванні, прыхільніцы, — усё мінула, як пранізлівыя ў далёкім маленстве гудкі паравозаў, і не пакінула ў яго душы прыкметнага следу. Расчульваецца:

— Мінуты бягуць, гадзіны ідуць, а гадзі ляцяць! Мы з табою ўжо амаль прыляцелі, — раптам просіць: — Анто-он, скажы мне, як ты маешся, чаго дасягнуў у гэтым бязладным жыцці?

Той пярэчыць:

— “Бязладнае” ці “ладнае” — каму як. Таго-сяго дасягнуў, хацелася б болей, ды не выходзіць — нашыя жаданні не заўсёды супадаюць з магчымасцю...

Вярбіцкі настойвае:

— Чаго ўсё-такі ты дабіўся?

Антон Янскі з ледзь улоўнай пахвальбою пералічвае:

— Я дацэнт, у мяне зладжаная сям’я, добрыя дзеці: сын і дачка ўжо жывуць паасобку, трохпакаёвая кватэра, дача, машына...

— Чаго ж ты тады цягніком едзеш? — хіхіднічае Вярбіцкі.

Дзеясловаў НІЧЫПАРОВІЧ

Чыгуначныя мелодыі

Апавяданне

— На цягніку нашмат танней, цяпер бензін дужа дарагі, — прастадушна адказвае Антон Янскі.

— Сямейная эканомія! — злараднічае Жорж Вярбіцкі, але раптам цяміць, што перабраў меру, засмучаецца, і яго раздражненне, якое з’явілася да шчаслівага аднакласніка з-за сваёй жыццёвай неўладкаванасці, як рукою зняло, адразу мяняе тон і зычліва пытае:

— Бацька жывы?

Антон Янскі адзначае як само сабой зразумелае:

— Жывы-ы, дзевяты дзсятак во размянуў.

— О-го-го-о! — усклікае Жорж Вярбіцкі. — Твой тата страх які дужы! Помню, ішоў я на той бок станцыі да Карэцкага, а ён на рампе адзін чатырохвосны вагон солі разгружае. Накідаў поўную тачку з верхам, адказаў на маё дабрэдзень і ўжо бярэцца везці. Мяне чорт падаткнуў падхвоціцца: “Дзядзька Франэк, дайце я паспрабую!” — “На, — кажа, — але наўрад ці атрымаецца...” Я зафанабэрыўся, ухапіўся з гарачкі за коўзкія, адпаліраваныя далонямі грузчыкаў, жалезныя ручкі, пхаю, што дух, рукі слізгаюць, а кола нават не зварухнецца. Разлаваўся, паднату-жыўся, кола ўлукаткі кранулася, але тачку гэтак кінула ў бок, што ручкі вырваліся з рук, тачка перакулілася, соль парасыпалася. Разгубіўся, сорамна, не ведаю як апраўдацца, а твой бацька гэтак дабраліна адзначае: “А што я казаў! Гэта табе не за мячыкам на стадыёне без портак лётаць...” Паперажываў я тады. Дагэтуль здзіўляюся, як ён гэткую важкую тачку вазіў, у ёй жа не менш як паўтоны солі!

Антон хораша смяецца ў дагледжаныя падчэрненыя вусы, узаемна цікавіцца:

— А твае як? Яны таксама былі моцна скроеныя.

— Былі коні, ды з’ездзіліся. Пад канец у мяне жылі, пахаваў абодвух на Паўночных могілках. Адзін застаўся. Хату іхнюю прадаў, даўно ўжо прагуляў ды прапіў. Цяпер шкадулю, хай бы была замест дачы.

— То чаго ты едзеш?

Жорж Вярбіцкі марудзіць, песціць шырокай далонню загарэлы твар, папраўляе пасярэбраны чубок на лабастай галаве, думае: як жа яму адказаць? Вядома, цягне пад пяшчотныя шаты свайго маленства і юнацтва, але не толькі каб аддаць належнае. У ліхія часіны быгавых неладоў, калі, здавалася, не хацелася жыць на белым свеце, ён не ішоў да людзей, не спяшаўся ў царкву, а спехам ехаў да роднага парога,

цураючыся знаёмых, блукаў па заповітных сцежках, па пясчана-мурожным беразе Нёмана, заходзіў у школьны двор, пасумаваўшы ў ім, падаваўся да чыгуначнага пераезду, як у далёкім маленстве, да пытлива пазіраў наўздагон крылатым цягнікам, потым ішоў уздоўж рэек, удыхаючы знаёмыя казыглівыя чыгуначныя пахі, да станцыі, сядлаў у электрычку і вяртаўся дадому абноўлены і шчаслівы. Гэтым разам яго паклікала раптоўнае прасвятленне таго, што ён, як бы там ні было, па-сапраўднаму кахае Зою Сімановіч, якую па дурноце аддаў у чужыя рукі, аб якой увесь час думае і сумуе па яе дзікаватай усходне-цыганістай прыгажосці, па яе апякаючых сэрца аксамітна-чорных вачах, па неўпатоўна-шалёных пацалунках. Яна і дагэтуль, нягледзячы на замужжа і жыццё ў Расіі, ухітраецца дасылаць яму пяшчотныя, поўныя неастылай любові, прывітанні. Беспрасветна-пякучыя думкі аб ёй і раптоўнае прасвятленне спарэдзілі ў яго неспакойнай душы неверагодную задуму: паехаць у свой край, убачыць яе сястры і праз яе перадаць Зоі, каб яна кідала ўсё і прыязджала да яго жыць.

пляму. Маўчанне зацягваецца, але ў ваго-не затрымка ў гамонцы не вельмі прыкметная — адцягваюць увагу плаўны рух цягніка: можна бясконца сядзець моўчкі і нават ні аб чым не думаць, а толькі слухаць і адчуваць несупынным пастукванні, паскрыпванні, пагойдванні. Жоржу падалося быццам размова аб смерці Зоі ўжо вычарпаная, аднак Антон раптам самотна абвясчае:

— Яе Алегу ты ненавісны.

Жорж даецца дзіву — упершыню ў жыцці сустракаецца з непрыхільнасцю да сябе:

— Ча-аму-у-у?!

— Бо не ён, а ты быў у яе першым мужчынам.

Жорж бянтэжыцца. У абвінавачванні не ўся жорсткая праўда, а толькі яе частка, таму што зусім не ён быў удастоены гонару-шчасцю пазбавіць яе жаночай цнатлівасці — гэта тосыці ўжо зрабіў яшчэ да яго. Прыкра здагадвацца, што калі ёй давалася трымаць адказ перад абуреным мужам, яна падставіла яго, а папярэдняя свайго мужчыну, а, можа, і мужчын, утайла. Гэты яе ўчынак вельмі яго

Хіба ж можна было адкрыць Антону гэтую сардэчную таямніцу. Абдумаўшы ўсё гэта, дае Антону двухсэнсоўны адказ:

— Цягне нешта...

Антон заняты — захоплена пазірае ў акно. Жорж далучаецца да яго.

— Дзе ты цяпер атабарыўся? — раптам пытае Антон.

Жоржу крыўдна за “атабарыўся”. Раздумвае: “У яго засталася ўражанні ад маёй шалапутнай маладосці, але Бог з ім, хай думае што хоча, мне ад гэтага ані баліць ані свярбіць, не буду ж я яму распавядаць, што перад ім цяпер зусім іншы чалавек...” Пагардліва махнуўшы рукою, неахвотна адказвае:

— Раблю ў аднаго вельмі грашавітага камерсанта энергетыкам, але душа не ляжыць, надта ён дзяржаву дурыць, а сарвіса — няма куды падацца, цяпер працы вялізны недахоп.

— Цярпі-і! — спачувальна раіць Антон, лаведваецца: — Да каго з нашых будзеш заходзіць?

Жорж кешкаецца, — страх як не любіць гаспявой ненаатуральнасці і нацягнуласці, — адгаворваецца:

— Трэба кагосьці праведаць, але я начуць, што шмат хлопцаў памерла, пой-дзеш, а яго няма — няёмка будзе.

— А я табе зараз падкажу каго няма, — Антон засяроджваецца, паныла пералічвае: — Стась Дымовіч... Васіль Красноў... Міхась Буяк... Аркадзя Калачык... Сяргей Міхед... Эдзік Дубатоўка... Юзік Ажгірэвіч... здаецца ўсе... сем! — паказвае колькасць загнутых на руках пальцаў, тлумачыць: — Мужыкі мруць як мухі, а жанчыны наадварот стойкія, адна толькі Зоя Сімановіч выключэнне...

Жоржа быццам дубчыкам па галаве лясянулі, надарваным голасам перапытвае:

— Што-о-о?!

— Зоя Сімановіч, кажу, памерла! — удакладняе Антон, спачувальна дадае: — Царства ёй нябеснае!

Жорж адчувае, што ў яго павысіўся ар-тэрыяльны кравяны ціск — на левым боку лба непрыемна пульсуе скроневая жылка, аднак робіць выгляд пакорнай лёсу абьякавасці і фальшыва-бясстрасным голасам пытае:

— Ад чаго яна памерла?

— Сэ-эрца!

“Вядома, жыла з адным, а любіла другога, жа-ах!...” — сам сабе падагульняе Жорж, паныла пазірае ў акно, але нічога за ім не бачыць, усе маляўнічыя краявіды зліліся ў адну суцэльную жоўта-зялёную

азмрочвае і расчароўвае. Пад такі гнят-лівы настрой у яго ўзнікае яшчэ адна паганая думка, нібыта ўся яе “адданая” любоў была падманам і Зоя любіла не яго, Жоржа, а свайго першапраходца. Здагадка наносіць Жоржу апошні рашаючы ўдар — вагон здаецца яму вытокама зла, і ён вырашае яго пакінуць. Састроіўшы перапуджаны твар, жахаецца: “Я, здаецца, дома прас не выключыў!”, падхопліваецца з месца, шыбеу да выхаду, дзверы ў электрычцы, вядома, пнеўматычныя і зачыненыя, тады ён чэша на міжвагонную, ёрзаючую пад нагамі, пляцоўку, падлазіць пад жалезную агароджу пераходу з вагона ў вагон, абпёршыся нагамі на буфер, дацягваецца да тамбурнага поручня, завіснуўшы на ім, намацвае нагамі ніжнюю прыступку тамбура, разварочваецца тварам да адхону, глядзіць долу: мільгаюць шпалы, грукаюць колы, з-пад вагона свішча разгульны вецер. Нейкі час вагаецца, адно настойліваецца і ўпартасць бяруць верх. “Што будзе, то будзе!...” Выставіўшы наперад па ходзе цягніка нагу, павісае на прыступцы, асмеліўшыся, рашуча скача на высокі травяністы адкос, ляціць з яго кулём, толькі мільгаюць галава і ногі, прыканцы лёту выпінаецца аб ствол бярозы і, спынены, ляжыць ніцма...

Два басаногія падлеткі ў закасаных портках, збіраючы ў маладым бярэзніку ўздоўж чыгункі румяныя абабкі, усё бачаць, аспярожліва набліжаюцца да яго, палахліва пытаюць:

— Дзя-дзечка, ты жывы?

— Не бойся, жывы, — падае Жорж знямоглы голас, крэчучы, прыўзнямаецца, абпёршыся спінаю аб ствол бярозы, усаджваецца, бязмэтна, адчуваючы пустату ў душы, глядзіць перад сабою: твар яго чорны ад пылу, дыхтоўны цёмна-сіні касцюм змяты, брудны, з прыліплымі сцяблінкамі травы, правая калашына портка на калене парваная і на правай жа скуле твару крывавае ранка.

Малыя грыбнікі недаверліва глядзяць на яго, адзін з іх, светлавалосы і рабачністы, аспяродзіўшы свайго рыжава-тага сябрука, парушае маўчанне:

— Дзядзька, ад каго ты ўцякаў?

Жорж Вярбіцкі, нібыта нешта ўспомніўшы, разгублена пазірае то на іх, то ў бяскрырайне-яркую далячыню, стомлена кажа:

— Сам ад сябе ўцякаў, ды нічога не атрымалася...

Арт-пацёркі

♦ Сёння, 27 мая, у Малой зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі — справадзачны канцэрт мінскай школы мастацтваў № 201. А 31 мая ў Вялікай зале выступіць вакальны ансамбль “Камерата” (мастацкі кіраўнік Ігар Мельнікаў).

♦ “Кветкі Перамогі” — так называецца выстаўка жывапісу, што з пачатку мая да 28 чэрвеня працуе ў Гарадской мастацкай галерэі твораў Леаніда Шчамялёва. Экспазіцыю складаюць кранальныя і маляўнічыя работы гэтага майстра. “Тут, — значае дырэктар галерэі Ташыяна Бембель, — больш як дваццаць нацюрморцаў-букетаў, вельмі розных — раскошных і сціплых, яркіх і пшчотных, якія распавядаюць кожны сваю гісторыю, складзеныя і падараваныя рознымі людзьмі. Кароткае жыццё кветкаў працягваецца на доўгі тэрмін творцам, які бачыў ваіну і смерць вельмі блізка. Мабыць, менавіта таму мастак гэтак упалабаў пераносіць самыя крохкія ў свеце стварэнні ў прастору жывапісу — месца, дзе яны не павянуць ужо ніколі”. Жывапісная серыя народнага мастака Беларусі Л.Шчамялёва перагукваецца з успамінамі відавочцаў светлых дзён Вызвалення, калі кветкамі віталі пераможцаў і шанавалі памяць пра тых, хто не вярнуўся з ваіны.

♦ Чарговы аўкцыён Антыкварна-аўкцыённага дома “Ragis” адбудзецца ў Рэспубліканскім тэатры Беларускай драматургіі 29 мая. Захапляльнай азартнай імпрэзе, як вядома, штотраза папярэднічае абноўленая экспазіцыя твораў мастацтва, выстаўленых

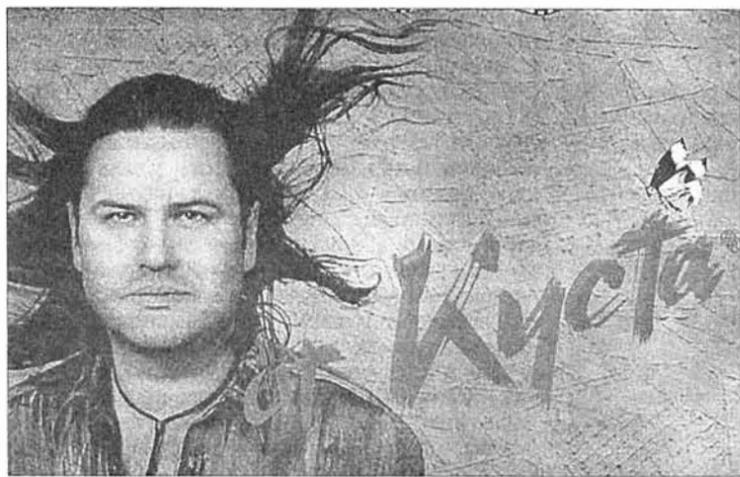

на продаж. На перадаўкцыённай выстаўцы, разгорнутай у фае тэатра з 16 мая, прадстаўлены, як заўсёды, антыкварыят і — свае сенсачы: жывапісная работа Марка Шагала, пяць работ Аляксандра Ісачова ды чатыры — Міколы Селешчука. І кожны цікаўны яшчэ паспее ўсё гэта паглядзець. Бяссплатна!

♦ Лекторый выхаднога дня, зладжаны ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, завяршае сезон. Заключная сустрэча адбудзецца 28 мая. Тэма лекцыі — “Дадаізм. Сюррэалізм”.

С.ВЕТКА

Фота забяспечана аўтарам

Мастак разбівае сцяну... дабрыйней

“Я лялю прасторы. Дзе мінулае жыве побач з сучасным. Дзе той “глазменны” стан мадэлюецца ў дакладную, прыдуманую мной жа, форму. Дзе пахі, расколіны на асфальце, галі дрэў робяцца больш важнымі за падзеі, факты, а манументальныя аб’екты змяняюцца на дэталі тынку, дзе без гэткай асаблівай дэталі губляецца шмат з мінулага.

Я лялю прасторы, дзе ідзе дождж, які змывае часовае, пакідаючы галоўнае. Які дазваляе разглядаць, думаць, агінаць. Ён каеца за нас, змазваючы ўсё тое, што перашкаджае кахаць.

Я лялю прасторы мастыхінам, выказваючы сённяшні стан, імгненнасць, манументальнасць. Гэта мая тэхніка. Яна эмацыянальная. У ёй ёсць філасофія. Свет праз яе — шмат-стайны, шматтунны. Ён розны. Я баюся адназначнасці. Амаль лёгкае паветра праз глыбокую фактуру набывае нейкую мазаічнасць, зярністасць, шматмалекулярнасць. Я складаю фарбы, дамы, дрэвы, людзей, кветкі, прадметы. Прымушаю манахромнасць варушыцца, звінеш, дышаць, не назаліць. Я лялю свае прасторы...”

Дзмітрый КУСТАНОВІЧ

Што можна адчуць, чытаючы гэтую радкі маладога і прызнанага, ужо не толькі на Радзіме, мастака? Напэўна, яго нібыта адлягненасць ад ўсяго, нейкае захапленне не рэальным светам, але ўнутраным станам.

— Дзмітрый Аляксандравіч, патлумачце, калі ласка, свая адметнасць вашай тэхнікі.

— Я маю мастыхіна. Гэта невялікая лапатка ў форме масцірка. Тэхналогія насамрэч вельмі простая. Спачатку фарбы наносіцца на палатно, а потым на гэтай масе ўсё лепіцца, як лепіцца скульптура. Напэўна, палатно можна разглядаць як палітру, на якую не спачатку, а ў працэсе пра-

цы дадаюцца розныя фарбы.

— А чаму вы абралі менавіта гэтую тэхніку?

— Напэўна, таму, што такая тэхніка пісьма найбольш блізкая майму тэмперату. Паводле адукацыі я музыкант, і калі палобіў жывапіс, калі зразумеў, што я ўсё ж такі мастак і ўсё гэта для мяне найбольш блізкае, дык мне захачелася нейкім чынам злучыць музыку і выяўленчае мастацтва. Таму што сам працэс пісьма пэндзлем — гэта працэс вельмі доўгі і марудны, не звязаны з нейкай эмацыянальнасцю, музыкальнасцю. Для мяне ж праца — мелодыя, мастыхін — дырыжорская палачка.

— Як жа вы прыйшлі да жывапісу?

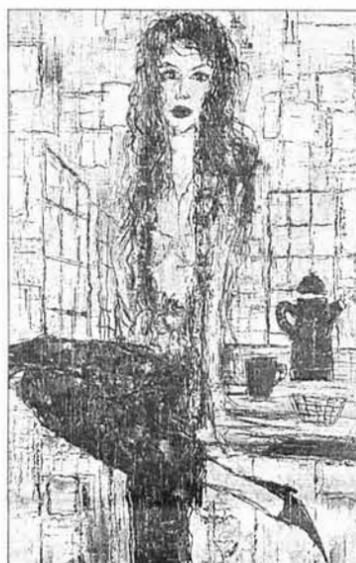
— Я маляваў у маленстве. Але ж талды яшчэ не ведаў, што буду мастаком. Чамусьці... не цягнула. Мне талды хацелася быць кімсьці вядомым. А музыкант — гэта апладысменты, кветкі, усё такое цікавае, нейкае незалежнае. А выяўленчае мастацтва раней асацыявалася ў мяне са святэрам, бародой і вельмі нудным баўленнем часу. Потым ужо, калі вучыўся ва ўніверсітэце, увесь час маляваў для сябе. І менавіта талды я зразумеў, што гэта якраз мой шлях. Ён заўсёды быў недзе побач, але я не мог яго ўбачыць.

— Чаму ў вашых карцінах няма, скажам так, тэматычнай пэўнасці? Вы спалучаеце маркоту серыі “Гарадскія дажджы”, запал “Жаночыя вобразы” і шаржавасць “Каляднага сіббу”.

— Я больш за ўсё не люблю аднастайнасць. Увесь час шукаю нешта новае. Калі да мяне звяртаюцца: “Ахарактарызуйце сябе як мастака”, дык я адказваю, што вельмі баюся аднастайнасці. Мне хочацца знаходзіць у сабе розныя станы, настроі. Я баюся аднабаковасці. Напрыклад, вольны мастак малюе толькі пейзажы, гэты — толькі партрэты. Усё роўна ў кожнага свая ру-

ка і свая тэхніка. Шырокі мазок, кароткі мазок. Ува мне ж ёсць сумнае і вяслэе. І асноўнае: для мяне не галоўнае, што я маюю, галоўнае — як я гэта маюю. Мяне не кранае, што трэба маляваць вольны дрэва. Мне трэба намалюваць гэты стан, гэты настрой. І маляваць хочацца менавіта так. А пад гэтую тэхніку падладжваецца ўжо аб’ект, які насамрэч нічога для мяне не значыць. Ён знаходзіцца недзе ў падсвядомасці. Калі я маюю жанчыну, то для мяне не галоўнае — намалюваць яе. Я хачу захаваць пэўны стан. А ўжо як яно атрымаецца — гэта чацвёртае, пятае пытанне. Галоўнае — тэхніка, манера і выкананне.

— А у вас ёсць любімыя карціны, якія вы ніколі нікому не аддалі б?

— Не. Для мяне кожная карціна любімая першыя паўгадзіны пасля яе завяршэння. А потым яна робіцца для мяне аб’якавай. Хача ўсё карціны мне дарагія, таму што з’яўляюцца адбіткам, рэчавым доказам “здарэння”, майго настрою. У той жа час я трохі іх саромеюся, бо гэта — відавочнасць маіх эмоцый. Ёсць некалькі работ, якія чамусьці вельмі блізкія мне. Яны набліжаны да майго маленства. Серыя “Дача”, дзе паказаныя вобразы мінулага. Нейкія сцэжкі, дрэвы. Як правіла, такія карціны я дару.

— Я чуў, што вы збіраецеся намалюваць Парыж. Які ён будзе на вашых карцінах?

— Не ведаю. Не ведаю. Я яшчэ ніколі не быў у Парыжы. Але калі ён у мяне на палатне будзе, дык не такі, як у Манэ ці Дэга. Можна, гэта будзе нейкая смяцярка, а можа, — Эйфелева вежа. Хто ведае.

— Ці ёсць найбольш блізкі вам час года?

— Я люблю вясну, але калі няма яшчэ гэтай пошлай зеляніны. Калі з’яўляецца некранутасць, нешта новае, пах зямлі. І яшчэ люблю дажджы, якія звязваюцца ў мяне з нейкім настальгічным пачуццём па смутку.

— Ведаю пра вашы праекты “Хатніх пытанняў”. Чаму вы заняліся імі?

— Мне проста зрабілася цікава — пазаймацца інтэр’ерам. Не звязваць жывапіс з ім, а паспрабаваць тэхніку жывапісу ў інтэр’еры: як гэта будзе выглядаць фрагментарна. Але ж гэта — забава. Я маюю карціны, а ўсё астатняе — не важна. Хіба што для таго, каб неяк сябе “развешць”, я і займаюся кватэрамі, таксама спрабую ствараць малдзі адзення.

— А занятак body-art вы таксама пачалі дзеля нейкай рэлаксацыі?

— Абсалютна. Толькі адрозненне майго body-art у тым, што ён называецца “музычна-харэаграфічнае шоу”. Тут роспіс робіцца ў час танца. Калі цела проста распісць, дык гэта адна справа. У мяне ж адбываецца нешта імгненнае. Грае музыка, дзяўчына танцуе, а я размалёўваю яе, пакуль тая рухаецца. І праз трычатыры хвіліны яна ўжо распісаная. Але на яе цэле застаюцца мае пачуцці. Для таго ж, каб проста маляваць, мне не патрэбна рэальная дзяўчына. Я магу намалюваць яе на палатне і тамсама распісць. А вольны гэткі стан — абліць колерам, апрацуць у фарбы, — ужо цікава.

— Я прагледзеў апісанне пастаюкі вашага музычна-харэаграфічнага шоу. Чаму абралі музыку “Pink Floyd”? Яна зусім не танцавальная...

— Я ўзяў толькі адзін альбом гэтага гурта — “The Wall” (“Сцяна”). Чаму? Гэта сімвалічна. Мастак сваім талентам, парываннем, дабрыйней разбівае сцяну, гэтую статычнасць, каменнасць. І ўявіце: пачынаецца шоу, нацягнута белая палатна, якое я размалёўваю, і грае гэтая вельмі рытмічная музыка. На палатне я маю горад, які потым закрываецца сцяной. Затым палатно разрываюць дзяўчаты, якія выходзяць на імправізаваную сцяну праз шчыліны, што разбураюць сцяну... Урэшце, мы разбіваем глухату. Мы разбіваем бесперспектыўнасць. Кожны чалавек ламае нейкую сцяну. Мы ламаем, прабіваем яе і прыносім у свет нешта добрае.

— А вы ніколі не думалі заняцца літаратурай?

— Я пішу. У мяне ёсць некалькі апавяданняў. Але, пэўна, я яшчэ не гатовы да гэтага занятку. Я пішу проста таму, што мне хочацца пісаць. Нейкія маленькія нататкі, замалёўкі. Але ў літаратуры патрэбны сюжэт. А я чалавек несюжэтны. А апісваць той або іншы стан... Да гэтага рана ці позна ўсё прыходзіць. Мастак жа мусіць паказваць, а не даводзіць, даказваць. Чым я цяпер і заняты.

Вольны мастак разважае. Але што значаць у творчасці думкі, калі талент ад іх зусім не залежыць?.. А што ж такое талент? Гэтага дакладна не ведае ніхто, і, пэўна, толькі адораны чалавек можа раскажаць пра талент праз сваю творчасць.

Сяргей САЦЮК

Фота забяспечана аўтарам

Опера з лялькамі

Віцебскія аматары ляльчага мастацтва атрымалі сапраўдны падарунак. На сцэне Беларускага тэатра “Лялька” ў спектаклі “Меч чарадзея” ажылі героі сербскай казкі “Баш Чалік”. “Амаль што опера!” — абвешчаюць яе жанр два канферансье, якія нагадваюць пацешных бланцаў. Чаму амаль? Таму што перад вачамі глядачоў паўстане буфанальнае відовішча. Як вядома, невялікімі сюжэтамі, выкананымі ў гэтым жанры, калісьці запанялі антракты паміж часткамі сур’эзнай, сапраўднай оперы. Глядач весела смяецца і забаўляецца. Але не толькі. Здаўна вядома, што самыя сур’эзныя рэчы прамаўляюцца вуснамі бланца. Буфанада сцвердзіла сваё права на існаванне ў якасці самастойнага жанру. І вольны яна на ляльчанай сцэне.

Пародыя на оперу закладзена ў самой літаратурнай аснове спектакля. Сербскі драматург Ігар Боявіч перапрацаваў гераічную і суровую народную казку, якая апавядала пра змаганне сербаў з туркамі. І атрымаўся лёгкі, вяслы твор. Вострыя, яркія характары дзейных асоб надаюцца западаюць у памяць і даюць вялікую прастору для імправізацыйнай працы артыстам.

Яркія касцюмы і лялькі (мастакі Ганна і Алесь Сідаравы) цудоўна іграюць у вобразы герояў. Варта толькі паглядзець на цара (А. Рыхтар), апраунутага ў вязаную шапачку-“пеўнік”, якую той ганарліва называе каронай, як адразу нішчыцца ўсё ранейшае ўяўленне пра казачных “цароў” і “героў”.

Прыдворны мудрэц, сляпы Ілія (А. Маханькоў) сцвярджае, што страціў зрок на русалчым вазеры. І ў той жа час спрытна перамагае Яго вялікасць, гуляючы ў карты. А праз прымуражы, які у невідучага, вейкі бачны хітрыя зрэнкі, якія шныраць туды-сюды, даючы магчымасць Іліі быць у курсе спраў і даваць хітрыя і ў той жа час мудрыя парады. Увасабленне зла — Баш Чалік (Ю. Сяменчанка) вонкі падобны да вялікага павука. Але агрэсія, якая непазбежна закладваецца ў адмоўны вобраз, змякчаецца камічнай парай яго адданных слуг. Вялікі і мажны Таўстапузы (Н. Шабанава) ды малы і худы Таўстаносы (В. Лазебная) не выклікаюць у глядача нічога, акрамя смеху. Вольны перакідаюцца вялікім мячом. Прычым Таўстаносага заўсёды зносіць за кулісы цяжарам цяцкі. А ў час рыбалкі, да якога старанна рыхтуюцца веліканы, на кручок ім не трапляецца нічога, акрамя смецця з ракі. Нават гераічная пара Нябойша (Ю. Франкоў) і Яфімія (В. Кірык) падаюцца дасціпнай пародыяй на закаханых з сапраўднай сур’эзнай оперы.

Вядатым кантрастам да актёрскага існавання падаецца музыка Алега Залётнева. Напісаная як амаль цалкам сур’эзная опера, яна дадае спектаклю гумару, адцяняючы ўсё тое, што адбываецца на сцэне.

Новы спектакль абаірае стацца адным з самых яркіх, прыгожых і вяслых у рэпертуары “Лялькі”. Напэўна, глядач належным чынам адгэнь з зробленую калектывам работу — сапраўды падарунак усім да 20-гадовага юбілею тэатра.

В. ДАШКЕВІЧ

Якія цудоўныя выраслі дзеці!

Пераважна студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі выступалі ў той вечар на галоўнай філарманічнай сцэне краіны. Багата юных твараў было і ў зале. Маладыя глядачы з фотаапаратамі, з відэакамерамі далікатна "прыцэльваліся" ў бок ўдзельнікаў імпрэзы. А з якім захапленнем слухалі! Няўжо хтосьці яшчэ сумняваецца, што строгае акадэмічнае мастацтва, якое, паводле абыяцельскіх меркаванняў, цікавіць у нашай краіне толькі пенсіянераў, выклікае ў сучасным, жывым і моладзевым асяроддзі відэачную ўвагу, павароту?..

Канцэрт, пра які гаворка, стаўся арганічнай часткай традыцыйнага музычнага марафона — Міжнароднага фестывалю "Мінская вясна", наладжанага сёлета пад знакам юбілею перамогі над гітлераўскім фашызмам. Штодня ў сталіцы адбылася адметная і нават высакакласная фестывальная падзея, а то й не адна. Са стракатых эстэтычных уражанняў ад іх бышчам незнарочыста выноўваліся і абагульняліся паніяці простыя і вечныя: вясна, перамога, маладосць, музыка, надзея, мір, будучыня, жыццё... Маладыя музыканты годна вялі рэй на "Мінскай вясне-2005". Сярод іх — і чыннікі згаданага канцэрта, Сімфанічны аркестр Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі "Маладая Беларусь".

Пад кіраўніцтвам свайго стваральніка і лідэра, прафесара Міхала Казінца яны выканалі праграму, прысвечаную 60-годдзю

Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. З улікам навучальна-канцэртнага прызначэння калектыву маэстра-педагага мудра скампанаваў праграму: эфектны рэпертуар — папулярная класіка розных часоў і народаў — даў магчымасць паказаць і магчымасць "аркестравай масы", і тэмбравую магічнасць яе спалучэння з акадэмічным хорам, і размаітасць інструментальных сола ды ансамбляў, і партнёрства сімфанічнага аркестра з вакалістамі. А ў тэматычна-вобразным плане гэта быў своеасаблівы калейдаскоп далёкіх палзей ды адвечных радзінных пачуццяў, адлюстраваных-пераствораных у эмоцыях.

Прынамсі, прагучала 1-я частка слаўтай Сёмай ("Ленінградскай") сімфоніі Д. Шастаковіча з яе хрэстаматыйнай тэмай нашэсця. Пераканальнымі брутальнымі штрыхамі выканаўцы абмалявалі гэтакі выклік міру, свету і святлу, амаль зрокавы агрэсіўны вобраз, ва ўціску якога ледзь удавалася пачуць безабаронна-крохкі голас чалавечнасці.

Годна і рознабакова прадставіла "Маладая Беларусь" творчасць нашага айчыннага класіка — Анатоля Багатырова: выконваліся напісаная ў разгар вайны кантата "Беларускім партызанам" на вершы Янкі Купалы ды пранікнёныя лірычныя і мудрыя старонкі фіналу кантаты "Беларускія песні", аднаго з апошніх маштабных твораў кампазітара. Слых міжволі — вылучыў высокі прафесіяналізм, да ўсяго — выразную дыкцыю Акадэмічнай харавой

капэлы імя Рыгора Шырмы (мастацкі кіраўнік Людміла Яфімава); параўнаў двух па-свойму адметных перспектывных тэнароў, студэнтаў БДАМ, — першакурсніка Рамана Лопеса (клас Эдуарда Пелагейчанкі) ды ўжо спрактыкаванага міжнароднага лаўрэата, трэцікурсніка Юрыя Гарадзецкага (клас Леаніда Івашкова); засяродзіўся на самаадданай іграў ударнай групы аркестра.

Вянцом праграмы прагучала выступленне лаўрэата міжнародных конкурсаў, стыпендыята Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі Арыёма Шышкова. Што й казаць, малады скарпач, студэнт 3 курса Беларускай акадэміі музыкі, вучань выдатнага педагога Эдуарда Кучынскага грае бліскуча! Гэтым разам публіка слухала А.Шышкова ў знымым Канцэрце П.Чайкоўскага для скарпкі з аркестрам. Поўная станоўчай энергіі, мажорная музыка, яскравае, проста жыццяраласнае выкананне, — усё гэта стварыла ў зале сапраўды святочную і нават узнёслую атмасферу...

А загаловак сённяшняй маёй згадкі можна было браць у двукоссе, бо гэта ж — той адзіны радок некалі вядомага верша, што захаваўся ў памяці, не страціўшы свой афарыстычны сэнс. Толькі навошта двукоссе? Дзеці ў музычным асяроддзі гадуюцца сапраўды цудоўныя!

С.БЕРАСЦЕНЬ

Мой Маленькі прынц

У Вялікай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбылася прэм'ера манаспектакля "Мой Маленькі прынц" (паводле А.Сент-Экзюперы ў перакладзе Н.Маціш). Гэта новая работа Беларускага паэтычнага тэатра аднаго акцёра "Зьніч" прысвечана кампазітару Яўгену Глебаву, і ў спектаклі гучыць музыка нашага класіка (як і музыка яго сына, Радзіёна Глебава).

"Мой Маленькі прынц" — лірычная прыпавесць, увасобленая на сцэне адной выканаўцай, Аленай Шапко, ігра якой вызначаецца надзвычайным тактам, і пры гэтым актрыса пазбягае той небяспечнай сентыментальнасці, што здатная забіць давер да ў высокай ступені драматычнага спасціжэння свету Маленькім прынцам. Яе казачны герой хутчэй аддасць перавагу сваёй адзіноце — у Сусвеце, чым стасункам на планеце Зямля. Актрыса валодае выключнай здольнасцю "трымаць" залу. Дзякуючы гэткаму яе дару кожны глядач, нібы ўжывушыся ў сцэнічную прастору, зведаў-падзяліў усе пачуцці Маленькага прынца.

Рэжысёр-пастаноўшчык Галіна Дзягілева знайшла той тэатральны "сакрэт", што падтрымлівае напружаную ўвагу глядачоў на працягу ўсяго спектакля. А музыканты ў гэтым ёй дапамагалі. Удзельнічалі ў прэм'еры Аляксей Бачынскі — гітара, Юлія Новік — акардэон, юныя скарпачы Мікалай Бяляеў ды Наталля Новікава (вучні сталічнай ДМШ імя Я.Глебава, клас В.Варыводскай).

Так, музыка ўзмацніла шчыmlівае суперажыванне пачуццям Маленькага прынца. І хаця пастаноўка зарыентаваная на падлеткаў, на моладзь, яе са шчырым захапленнем успрынялі прысутныя ў зале глядачы розных пакаленняў. Бо кожнаму з нас яна дапамагла зазірнуць углыб уласнай душы.

Марыя КАЧУРКА
Фота Яся Кавалевіча

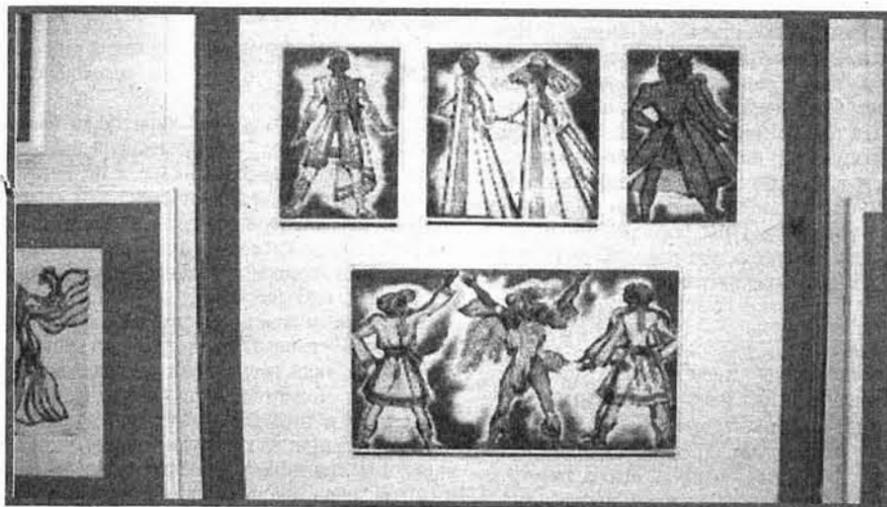
"Спектаклі для мяне — як дзеці, іх усіх люблю аднолькава", — гаворыць мастак. Некаторыя эскізы і дэкарацыі пастановак увайшлі ў экспазіцыю. Творы Яўгена Ждана вызначаюцца сімвалічнасцю і метафарычнасцю вобразаў, яны багатыя мастацкімі сродкамі і адэкватныя рэжысёрскай задуме. Бачна, што мастак тонка адчувае эпоху і адпаведны ёй стыль. Я, напрыклад, убачыўшы яго малюнкi, зразумеў, што такімі заўсёды і ўяўляў сабе герояў адпаведных твораў.

Дарэчы, ён не абмяжоўваецца толькі тэатральнай дзейнасцю. У розных музеях Беларусі і замежжа можна ўбачыць і жывапіс, і графіку гэтага мастака. "Я люблю дарыць свае творы музеям: яны "прапагандуюць" маю творчасць", — жартуе Яўген Іванавіч. Але і гэтым яго дзейнасць не вычэрпваецца: у свае гады ён заснаваў мастацкую галерэю ў роднай вёсцы Сноў Нясвіжскага раёна.

У бліжэйшых планах мастака — выданне зборніка рэпрадукцый тэатральных касцюмаў, а таксама пейзажнага і партрэтнага жывапісу і графікі.

Алесь КІРЫКОВІЧ
Фота аўтара

Хто «апранаў» Дон Кіхота?

На дажджлівы канец красавіка выпала адкрыццё выставы эскізаў сцэнічных касцюмаў мастака Яўгена Ждана. У той дзень у зале Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі сабралася нямала людзей, а роўна а 16-й гадзіне з'явіўся і сам герой імпрэзы — усмешлівы і гаваркі Яўген Іванавіч.

Прафесію тэатральнага мастака ён атрымаў ад вядомых майстроў Я. Чамадурава і П. Масленікава. Творчую дзейнасць пачаў у 1967 годзе ў Акадэмічным тэатры оперы і балета Беларусі — мастаком-пастаноўшчыкам. З 1987 па 1994 г. працаваў у Рэспубліканскай дырэкцыі эстрадна-цыркавога мастацтва, а з 1995-га Яўген Ждан — галоўны мастак Беларускага дзяржаўнага музычнага тэатра. У розныя часы ён аформіў такія оперы і балеты, як "Фаўст" Ш. Гуно, "Іяланта" П. Чайкоўскага, "Галька" С. Манюшкі, "Дон Кіхот" Л. Мінкуса і шматлікія іншыя.

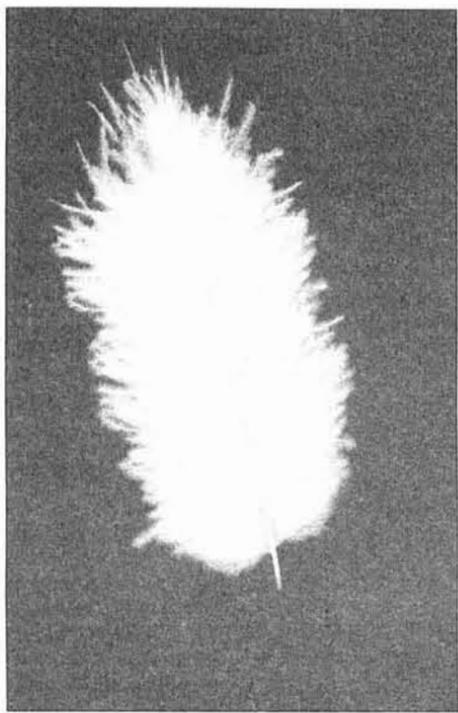
Пералічым крэслы

"Лёд крануўся, спадарове...", — запэўнівае публіку сталічны Новы тэатр "НТ" крылатай фразай вядомага літаратурнага героя. І запрашае сустрацца з гэтым героем на чарговай прэм'еры. Няцяжка згадацца, што створана яна паводле папулярнага рамана І.Пльфа і Я.Пятрова дый назву мае адпаведную: "12 крэслаў".

Камедыйнае відовішча з яскравымі масавымі сцэнамі населенае характарнымі персанажамі, якіх увасобілі Уладзімір Мішчанчук, Генадзь Фамін, Алес Гарбуз, Аляксандр Кашпераў, Анжэла Караблёва ды многія іншыя мінскія акцёры. Паказы новага спектакля наладжаныя ў Малой зале Палаца Рэспублікі. Першыя адбыліся 16 і 23 мая. Наступныя — 30-га.

Тэатралы (прынамсі, тыя, хто чытае "ЛіМ") ведаюць: інсцэніроўка "Майстра і Маргарыты" М.Булгакава, з якой пры канцы мінулага года пачалася творчая дзейнасць "НТ", сталася аншлагамым праектам сезона. Спектакль "12 крэслаў", безумоўна, даласць папулярнасці самаму маладому тэатру нашай сталіцы.

С.ВЕТКА

Нядаўна ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў адбылася I-я міжнародная навукова-практычная канферэнцыя “Творчасць. Філасофія. Мастацтва”. На працягу трох дзён яе ўдзельнікі абмяркоўвалі сутнасць і формы творчасці, метады і магчымасці яе пазнання, месца і значэнне ў гэтым працэсе лагічных і інтуітыўных здольнасцей чалавека, ідэалаў і інавацый у мастацтве і філасофіі, а таксама прыёмаў педагогікі. Інтэлектуальная гульня для розуму, рызыка і імправізацыя — вось што, на думку дакладчыкаў, аб’ядноўвае паняцці “творчасць”, “філасофія” і “мастацтва”.

Творчасць — гэта калектыўны саўдзел праз асабістае «я»

Своасаблівым пашырэннем такога меркавання стала і прэзентацыя кнігі вядомага польскага вучонага, прафесара Акадэміі спецыяльнай педагогікі ў Варшаве Андэя Гаральскага “Тэорыя творчасці”, над якой ён працаваў на працягу трыццаці гадоў. Аўтар выкарыстоўвае эфект мазаікі (кніга напісана ў жанры эсэістыкі), калі разнастайныя фрагменты пераплятаюцца і складаюць агульную аб’ёмную карцінку.

Праблемам педагогікі і творчасці былі прысвечаны выступленні многіх удзельнікаў канферэнцыі, сярод якіх прысутнічаў і загадчык аддзела сацыяльна-філасофскіх праблем адукацыі, кандыдат філасофскіх навук Міхаіл Печанка. У сваім дакладзе “Творчасць і культура: філасофска-антрапалагічны аспект” ён сцвярджае, што творчасць можна разглядаць як рэвалюцыйную ідэю, бунт, самаразбурэнне, рух унутры сябе.

Галоўны сэнсавы аспект творчасці заключаецца ў тым, што яе разглядаюць як прадуктыўную дзейнасць чалавека, у якой ён сам рэалізоўваецца, — лічыць Міхаіл Печанка. — Чалавек выражае сваё сутнаснае “я”, сваю асобу, і гэта асоба потым існуе па-за ім, застаецца ў прасторы не ўнутранай, а знешняй. Так узніклі і архітэктурныя збудаванні: піраміда Хеопса, Калізей. Гэта таксама стварэнне, але матэрыяльнае. Вельмі важна не пакідаць па-за ўвагі пошукі ўнутры сябе. Перш чым рабіць нешта, чалавек падрыхтоўваецца, перабудоўваецца для пэўнага дзеяння. Ён рызыкае быць незразумелым людзьмі, грамадствам, праігнараваным імі. Тым не менш, у гэтым выражаецца выбітнасць чалавека. Ён прапаноўвае акаляючым перажываць з ім тое, што хвалюе яго самога. На маю думку, творчасць — гэта імкненне даць свабоду іншаму праз сваё бачанне свету. Такім чынам, творчасць — гэта перш за ўсё калектыўны саўдзел, вечны дыялог. Творчасць — гэта духоўнае дзеянне, духоўны рух, паколькі чалавек шукае перш за ўсё сэнс свайго існавання, гэта тое, што павінна выражаць лепшае ў самім чалавеку.

Аднак ёсць яшчэ і сацыяльнае разуменне. Гэта стварэнне знешняга асяродку для ўнутранага камфорту. Так і павінна быць, паколькі чалавек не можа існаваць па-за межамі сацыяльнага асяроддзя. Галоўная сутнасць творчасці знаходзіцца ўнутры сябе. Паводле Сартра, гэта саматворчасць, калі я ствараю сябе незалежна ад знешніх умоў. Я хачу ствараць сябе штодня. І галоўная задача — у імя чаго? Тут варта яшчэ раз падкрэсліць такі момант: творчасць не здольная існаваць без свабоды. Як і свабода спасцігаецца толькі дзеля таго, каб чалавек ператвараў сябе самога, рухаўся далей, а не спыняўся на дасягнутым.

— Вы разважалі пра творчасць, як стан асобы, спосаб унікальнага быцця праз свабоду, без якой няма мэты стварэння. А ў чым, на вашу думку, заключаецца арыгінальнасць твора, акрамя свабоды самавыяўлення?

— У тым, што чалавек не толькі стварае нешта для сябе і выяўляе гэта як асабістае “я”. Ён усведамляе яшчэ і тое, што стварае

для іншага: не быццё для сябе, паводле Гегеля, а быццё для іншага. Ёсць такі выраз: “Нам не дано прадугадаць, як наше слова отзвёцца”. Тут заклапочанасць, ці зразумеюць нашыя думкі, стварэнне, ці будуць яны жыць гэтым, ці будзе духоўная сувязь паміж пакаленнямі. Самае страшнае, калі такая повязь рвецца, што адбылося з намі ў 1917 годзе. Гамлет, напрыклад, разумее трагедыю, як распад часу. Ён гаворыць: “Распалася сувязь часоў”. Сэнсавая сувязь часоў вельмі важная. Мінусілае мае непасрэднае дачыненне да цяперашняга, а цяперашняе — прадумова будучага! Творчасць — гэта дабротварэнне, міратворчасць. А яшчэ — творчасць ёсць перадача любові. Калі я ствараю нешта, значыць, люблю тое, што ствараю, і тых, дзеля каго гэта раблю.

— Якія з дасягненняў у галіне філасофіі апошніх дзесяцігоддзяў вы лічыце ламаючымі? Чыя думкі падзяляеце?

— Сучасныя маладыя людзі падхапілі новую хвалю светаўспрымання, якая ўласцівая Захадзе, — постмодэрнізм. Гэта філасофстванне па-за канонамі. Яно суб’ектыўна матывавана сітуацыйнасцю паштодзённага быцця: “тут і зараз”. Важна не тое, што было ўчора, ці адбудзецца заўтра, а тое, што цяпер і зараз. Мне здаецца, роздум аб каштоўнасці светабыцця павінен ісці праз пошукі адзінства. Мы павінны мець нейкую адзіную філасофію разумення свету. Пры ўсёй раз’яднанасці, мазаічнасці культур, мы павінны разумець, што робім чалавека бліжэй адзін да аднаго.

Культура адзіная, як феномен, паколькі ёй можна супрацьпаставіць варварства.

Што тычыцца аўтараў і сучасных філосафаў, мне імпануюць цікавыя даследаванні такіх філосафаў і культуролагаў, як, напрыклад, Уладзімір Кантэр. У адной сваёй працы ён піша, што Расіі сёння ўласцівыя карамазаўшчына і пошукі Бога, — усё змяшалася, як у доме Аблонскіх. Акрамя таго, мне падабаецца пазіцыя рэлігійна-філасофскага мысліцеля Сяргея Харужага, які даследуе рускую духоўнасць і развіццё праваслаўнай традыцыі.

— Якое месца займае філасофія ў жыцці звычайнага чалавека?

— Адкажу катэгарычна: ніякага. Справа ў тым, што філасофія заўсёды была з’явай элітарнай. У эпоху палітызацыі яе выкарыстоўвалі як сродак перасэнсавання свету і яго ідэалагізацыі. У выніку філасофія страціла свой першапачатковы сэнс.

— Што б вы рэкамендавалі чытаць сучасным маладым людзям для таго, каб яны лепш разумелі сваю краіну, прапсы, якія сёння адбываюцца?

— Браць у рукі мудрыя і разумныя кнігі. Іх шмат. Я, напрыклад, з вялікім задавальненнем чытаю “Што такое філасофія?” Ігара Гарына. Самае галоўнае ў філасофіі тое, што яна спрыяе разбурэнню ў сабе абывацеля, чалавека, які разважае звычайна, як усё. Я не аднойчы назіраў такое, калі чалавек, каб спасцігнуць філасофію, звяртаўся да падручніка. На мой погляд, гэта памылка. Трэба брацца за літаратуру высокага кшталту, асэнсоўваць і рабіць дзеля сябе высновы.

— Як часта неабходна праводзіць міжнародныя канферэнцыі? І якія тэмы, на ваш погляд, патрабуюць пераасэнсавання?

— Такія мерапрыемствы рэдка адбываюцца. Калі нешта рабіць часта, гэта набывае аскаміну. Аднак варта арганізоўваць “круглыя сталы” на тэмы: культура і асоба, нацыянальная свядомасць і культура, філасофія ў сістэме нацыянальнай культуры. Няма нічога больш карыснага, чым дыялог, калі напрацоўваюцца агульныя пазіцыі. А найперш, лічу, патрабуе абмеркавання праблема сучаснага чалавека і чалавека будучага ў сувязі з дасягненнямі навукі. Разам з тым, не менш важнымі з’яўляюцца праблемы Каханя, веры, выратавання, надзеі, ідэалаў, выбару...

Р. С. У I-й міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі бралі ўдзел Н. Кутузава “Творчасць як “прыгода з наяўнай падзеяй (версія неаскетызму)”, І. Шаўлякова-Барзенка “Сімптомы і наступствы EGO-MANI: Літаратурны твор як прадукт не-асобовай мастацкай свядомасці”, В. Ігнатаў “Постмодэрнізм і мастацтва”, Д. Панятоўская-Замышляева “Гаючае мастацтва: Арт-тэрапія і выяўленчая творчасць ва ўмовах працы з дзецьмі з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця” і іншыя. З некаторымі з іх мы пазнаёмім вас на старонках нашай газеты.

Французскі фолк-рок на Беларусі

Гэтай вясною французская група “Луіз Атак” (Louise Attaque), без якой не абыходзіцца ніводная сучасная еўрапейская музычная сцэна, дала адзіны канцэрт у клубе “Рэактар”. Мерапрыемства арганізавалі Пасольства Францыі ў Беларусі, французскія прадстаўніцтвы ў Маскве, Санкт-Пецярбургу і іншых расійскіх гарадах, а таксама парызская кампанія «Yarrussa Production».

Група “Луіз Атак” з’явілася ў 1997 годзе ў Парыжы, калі чацвёра маладых людзей — Арно Самюэль (скрыпач), Робін Фэкс (бас-гітара), Алекс Марграф (ударныя) і Гаэтан Русель (саліст) — вырашылі аб’яднаць свае творчыя намаганні над працай у адным музычным напрамку: фолк-року. Ужо за пяць гадоў выступленняў “Луіз Атак” наклаў іх дэбютнага альбома дасягнуў рэкорднай для Францыі лічбы ў 2,5 млн. У тым жа годзе на французскай музычнай цырымоніі “Віктуар дэ ля мюзік” група атрымала перамогу ў намінацыі “Лепшая песня года”. Сёння група “Луіз Атак” з’яўляецца адной з самых папулярных у Францыі.

У сталіцы Беларусі музычны калектыў гасцяваў усяго тры дні, аднак нават за такі кароткі час паспеў пазнаёміцца з “чудоўнымі людзьмі”, як сказаў адзін з удзельнікаў групы Алекс Марграф.

— Уключаючы Беларусь у спіс гастрольнага турне, мы не ставілі мэтай прарэкламаваць сваю творчасць або зарабіць шмат грошай. Перш за ўсё нас цікавіла знаёмства з культурай Беларусі, яе народам.

Канцэрт атрымаўся якасным, на высокім прафесійным узроўні. На фоне партыі скрыпкі выдатна гарманіраваў голас саліста, які ў перарывах паміж песнямі нават “дарыў” беларускае “дзякуй”. Аранжыроўка ўсіх песень была непрадказальнай і цікавай. Глядач напружана чакаў віртуознага перасячэння звычайных для рока электрагітары, ударных і этнічных напеваў скрыпкі і бубна. Толькі вось публіка аказалася напалову беларускай: другую частку мела-манаў складалі французы, што пражываюць у Мінску. Яны асабліва радаваліся песні пра каханне!

Мінчанам вельмі спадабаліся еўрапейскія зоркі.

Напрыканцы выступлення французская група “Луіз Атак” і вядомы беларускі музыкант Зміцер Вайцюшкевіч выканалі песню “Я нарадзіўся тут”.

— Гэта імправізацыя, — кажа Алекс Марграф. — Мы не заключалі аніякіх творчых кантрактаў.

Да прыбыцця ў Беларусь музыканты выступалі з канцэртамі ў Маскве, Санкт-Пецярбургу, Ніжнім Ноўгарадзе, Екацярынбургу. Завяршыць сваё турне музычны калектыў плануе ў Індыі.

Вікторыя ШМЯЛЁВА

Марына ЦЯРЭПЧАНКА

Анатоль ЗЭКАЎ

Няздзеісненны пацалунак

А здавалася: вось яно, блізка, наша шчасце — адно на дваіх... Не ўстаяў я на камені слізкім, не ў абдымках ачнуўся тваіх.

Міхась СКОБЛА

Я не мог падступіцца і блізка, каб у вусны цябе цалаваць. Ты высокай была, а я — нізкі. Хоць падскокні, а іх не дастаць.

Не драмаў, аднак, розум хлапечы, і здагадка саспела адна: я валун адшукаў каля рэчкі і падвёў цябе да валуна.

— Стой! — сказаў і на камень ускочыў, захапіла ад шчасця аж дых, бо трымцела жаданне да схочу мне прыпасці да вуснаў тваіх. І здавалася: вось яны, блізка,

Закаханая старасць

Пра нешта шэпча старасць безупынку, За намі плётка беге гурма. Я закахаўся ў школьніцу-дзяўчынку, Якой яшчэ семнаццаці няма.

Яўген МІКЛАШЭЎСКИ

А д'ябал і мне ў рабро кальнуў, Як свізна лягла на скроні. Крадком ад жонкі я ўвільнуў І за дзяўчатамі шпіёню.

Ля ганка школьнага прысеў, Чакаючы, калі з урокаў Віхор дзяўчынак панясе, Каб мог, і сам бы загалёкаў!

Прайшоўшы нейк ля аднае, Не прамінуў я закаханца. Паглядам зіркнуў на яе: Эх, дзе яны, мае семнаццаці!

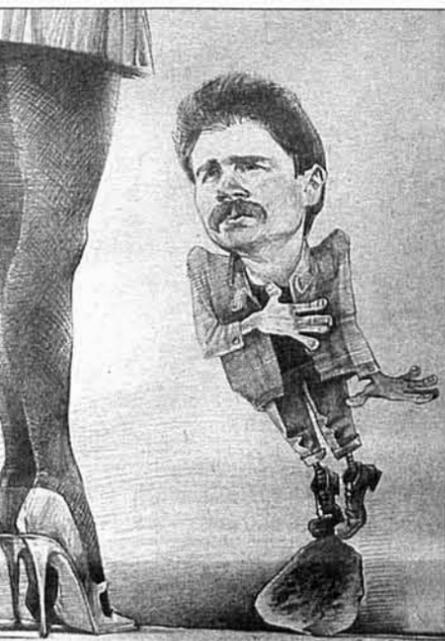
Дзяўчынка ж спаляліла ўшчэнт Той мой пагляд сваім паглядам: — Магу й цяпер пацешыць, дзед, Як на "зялёныя" багаты...

Не той рамонак

Не на тым я рамонку гадала...

Ніна ГАЛІНОЎСКАЯ

На рамонку адвеку гадала, Каб даведцаца, любіць ці не? Толькі шчасце, нібыта навала, Абыходзіла бокам мяне. І чаму лёс быў гэтакі жорсткі, Што раней і цяпер, праз гады, Не хапала да "любіць" пялёстка Аднаго мне чамусьці зайжды? Колькі я з-за таго бедавала, А, між іншым, усё з-за чаго? Не на тым я рамонку гадала, А на прайдзе, і не на таго.

толькі хвіля адна — і злайлю... Не ўстаяў я на камені слізкім І, зваліўшыся, цмокнуў зямлю.

З той пары зразумеў я, маляўка, чаго, пэўна, не ўцяміць бальшун: перш чым выбраць валун для падстаўкі, трэба глянуць, ці слізкі валун.

Міхась ПАЗНЯКОЎ

Мудраслоўі

- Хацеў жыць сумленна, але зарплата не дазволіла.
- Быў велікадушны: дараваў сабе ўсё.
- Не маючы нічога, меў усё.
- Ураўняў разумовую працу з фізічнай: перастаў думаць і працаваць.
- Зла ніколі не помніў, запісаў у запісную кніжку.
- Не заўсёды кажы тое, што ведаеш, але заўсёды ведай, што кажаш.
- Не купіць сягоння можна толькі тое, на што не хапае грошай.
- Добра там, дзе нас няма, але да таго часу, пакуль мы не з'явімся.
- Ніколі не забываў пра свае даўгі, толькі ніколі іх не аддаваў.
- Толькі самыя непрыгожыя ды нязграбныя жанчыны і могуць трапіць у рай.
- Самым цудоўным днём у яе жыцці была ноч.
- Калі мужчына шукае жанчыну, якая выглядае заўсёды добра, умее весці размову, цікавіцца палітыкай, хораша спявае і пры гэтым сціхае па першым патрабаванні, — значыць, на самай справе яму патрэбна не жанчына, а тэлевізар.
- Прыгажуню можа пакахаць кожны, а непрыгожую — толькі незвычайны мужчына.

Тамаш НАВЭЙЛА

Украсці б жару

...Згасаў любві шалёны жар, Бо не маглі ў суседзяў красці Агно, каб патушыць пажар... Раман дапіў сваё віно... Цяпер адна хаджу ў кіно.

С. Явар.

Я цяпер адна хаджу ў кіно: Стаў Раман, як жованыя соты. Наш раман дапіў сваё віно, І — куды падзеліся залёты? І патух любві шалёны жар,

Валер ЯТРОВІЧ

Спадзяванне

І гнаў мяне злавесны дух, Душу маланкі праціналі. І песні парастак патух...

Алесь БАБАЕД

Злавесны дух мяне працяў І стала ўсё найкол нікчэмным.

Сяргей ГРЫШКЕВІЧ

Арэвуар, жарсцінка!

Ты — папулярная дзяўчынка. О Божа мой! О Божа мой! Пльвеш, бы ў небе аблачылка, Ды не са мной, ды не са мной. Ты ўжо ляціш, мая жарсцінка. Ляці, ляці... Арэвуар!

Мікола ШАБОВІЧ

Люблю дзяўчынак папулярных... О Божа мой! О Божа мой! Для інтарэсаў забайляльных Са мной, распуснікам, са мной!

Міхась МІРАНОВІЧ

Міранізмы

Вы дружбу мне прапанавалі...

Каханьня Я чакаў ад вас, Вы ж дружбу мне Прапанавалі — Нібыта Наліваюць квас, Тады, як на канька Пазвалі...

Жонка і Муза

За Музу даражэй мне Жонка Фруза, Бо Муза ў рукі Не зайжды даецца. Няма натхнення — Пакідае Муза, А жонка і ў застоі Застаецца.

Сваякі і кумпякі

Трэба рэзаць Парсюкоў —

І ні знаку ад былое страсці, А ў суседзяў зайздрасны пажар — Вось бы ў іх хоць жменьку жару ўкрасці!

Церасцярога

Якое шчасце: я живу... Каб Усявышні У архіў Планету не спісаў...

У. МАЗГО

Каб не спісаў У архіў планету Усявышні На гэтым свеце я живу І за вяду, і за траву Ў адказе, каб чаго не выйшла.

Нібы штангіст, я на плячо Гэтую ношу ўзваліў, Каб злыдзень вогненным мячом Не пагражаў Зямлі.

І калі ты моцна награшыў, Набедакурыў сам, Бога малі, каб за грахі Ў архіў планету не спісаў.

Зноў верша парастак завяў, Яго задумвай я дарэмна.

На скрыжаванні ўсіх дарог Стаю адзін, як слуп часовы. О, каб вярнуць былое мог, Пісаць пачаў бы я нанова

Без выкрутасаў і ўсяго, Што так прызнанню майму шкодзіць.

Тады мяне, о дай жа Бог, Мо і прызнаюць у народзе?

Пльвеш, бы ў небе аблачылка... Ляці, ляці... Арэвуар! Такая класная жарсцінка Не для маіх "цінатлівых" мар.

Малюнкі Алега КАРПОВІЧА

Паназвалі Сваякоў. А дзялілі Кумпякі — Пачужэлі Сваякі.

На папраўку

— Каб пахудзець, Я села на дыету, — Яніна кажэ Свату свайму Сайку. — Як вынікі? — Пытае той кабету. — Пайшли, як кажуць, Справы на папраўку...

Імя ў паззіі

У паззіі — Закон такі, І яго надзейна, Брат, зацям: Прозвішча Даюць табе бацькі, А імя — Ты робіш сабе сам.

Беларусь — краіна галерэй?

Сёння Саюз мастакоў — адзін з самых буйных творчых саюзаў у краіне. Ён мае свае аддзяленні ва ўсіх абласных і трох раённых гарадах Беларусі, налічвае каля 1080 сяброў. За апошнія тры гады ім праведзена больш за 720 выстаў.

Лічбы небывалыя. Але ці сведчаць яны пра тое, што мастацкае жыццё Беларусі сапраўды зрабілася больш разнастайным, даступным людзям? З гэтым пытаннем я звярнуўся да старшыні Беларускага Саюза мастакоў Уладзіміра Басалыгі.

— Такого зруху ў творчай дзейнасці, як сёння, у мінулыя гады я не назіраў. Калі раней наша праца была больш скіравана на вялікія тэматычныя выставы, то зараз адкрываецца шмат індывідуальных і групавых выстаў, шмат нашай моладзі выстаўляецца за мяжой. Пры падтрымцы дзяржавы і Саюза мастакоў пачалі ўзнікаць галерэі ў розных гарадах краіны. У Мінску адкрылася галерэя народнага мастака Леаніда Шчамялёва. У Гомелі ў цудоўным будынку з якаснымі заламі і асвятленнем размясцілася галерэя Гаўрылы Вашчанкі. У Магілёве вельмі выдатная галерэя імя Паўла Масленікава. У Светлагорску, дзякуючы мясцовым уладам, якія зразумелі, што культурнае жыццё трэба пашыраць, мы зрабілі вялікую колькасць персанальных выстаў. Пасля кожнай мастак дарыў свой твор. У выніку — утварылася свая ўласная рэгіянальная галерэя, у якой сёння каля 130 твораў выяўленчага мастацтва. Адзін з залаў адведзены пад персанальныя выстаўкі, у астатніх — пастаянная экспазіцыя, дзе прадстаўлены народныя мастакі Гаўрыла Вашчанка, Леанід Шчамялёў, заслужаны дзеячы мастацтваў Уладзімір Тоўсік, Нінэль Шчасная, Мікалай Казакевіч, Уладзімір Савіч і іншыя. Слуцк мае ўжо вельмі вялікую калекцыю, і сёння мы робім захады, каб там адкрылася галерэя. Шмат мастакоў падаравалі свае работы ў краязнаўчыя музеі тых гарадоў, адкуль яны самі родам. Днямі мы адгукнуліся на просьбу землякоў у Расіі і, у якасці падарунка, адправілі 100 твораў мастацтва ў далёкі горад Табольск.

— **І тым не менш, Саюз мастакоў мог бы прапанаваць аматарам мастацтва значна больш.**

— Так. У нас ёсць даволі вялікі запаснік. У ім — працы мастакоў ХХ стагоддзя. Яны ацэньваюцца ў больш за тры з паловай мільёны долараў. Але ў нас няма магчымасці іх экспанаваньня. Вядома, хацелі б, каб гэтыя творы бачылі людзі, і таму прапанавалі перадаць іх дзяржаве. Яны маглі б аздобіць Нацыянальны мастацкі музей, музей Вялікай Айчыннай вайны, музей у Брэсцкай крэпасці, музей ў абласных цэнт-

рах і такіх гарадах як Пінск, Полацк. Мы гатовы пайсці насустрач усім, хто адгукнецца і выдзеліць невялікія памяшканні для карцінных галерэй.

Разам з тым мы хацелі б, каб у знак таго, што мастакі перадаюць такую вялікую калекцыю дзяржаве, каб дзяржава адгукнулася і разгледзела пытанне аб перадачы нам памяшканняў, у якіх працуюць мастакі. Іх майстэрні знаходзяцца пад дашкам, на апошніх паверхах, у цокальных памяшканнях і маюць невялікую каштоўнасць. Але такі крок з боку ўлад абяліччыў бы жыццё мастакам, і яны б адгукнуліся новымі творами. Я лічу, што сёння Беларусь магла б быць пакрыта галерэямі амаль уся. Для гэтага толькі патрэбны інтарэс з абодвух бакоў — дзяржавы і нашага аб'яднання.

— **Сёння Саюз мастакоў з'яўляецца манапалістам на рынку дзяржаўнага мастацтва. У якім накірунку ідзе гэтая праца?**

— За апошнія гады мы паставілі шмат помнікаў: Сімяону Полацкаму ў Полацку (скульптар А.Фінскі), Адаму Міцкевічу ў Мінску (скульптары А.Фінскі і А.Заспішкі), князю Барысу ў Барысаве (скульптар А.Арцімовіч), Рагнедзе ў Заслаўі (скульптар А.Арцімовіч). Зараз збіраемся паставіць помнік Францішку Скарыне каля Нацыянальнай бібліятэкі (скульптар А.Дранец). Рыхтуюцца помнікі Янку Купалу для Пецярбурга і Масквы.

Найбольш запатрабаваныя сёння скульптары. Але нядаўна мы ўвялі такі аб'ект як мінская гарадская ратуша. Там прадстаўлены графіка, жывапіс, габелен і манументальнае мастацтва на тэму старажытнага Мінска. Мастакі-манументалісты выканалі вельмі арыгінальнае вялікае пано ў метале (латунь), на якім адлюстраваны этапы развіцця нашага горада. Зараз рыхтуецца прыняццё ўдзел у аздабленні Нацыянальнай бібліятэкі рэспублікі Беларусь. Там таксама будзе шмат мастацкай работы.

— **Штогод дзейнасць нашых мастакоў адзначаецца спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва, прэміяй “За духоўнае адраджэнне”, прэміяй Федэрацыі прафсаюзаў, Дзяр-**

жаўнай прэміяй Беларусі. Усё гэта — безумоўнае прызнанне з боку дзяржавы. Але сапраўднае мастацтва не можа існаваць у акрэсленых межах. Яму патрэбна ўзаемадзеянне з усім светам і адпаведнае прызнанне...

— Мы заўсёды стараемся даводзіць да творчых асоб інфармацыю аб тым, што і дзе адбываецца ў свеце. Дарэчы, апошнім часам адбылося шмат такіх падзей, і нашы мастакі на міжнародных выставах завабывалі вышэйшыя ўзнагароды. Напрыклад, у Іспаніі на Міжнародным Біенале гран-пры атрымаў член Саюза мастакоў мастак з Гродна Юры Якавенка. Шмат прэміяў і ўзнагарод рознага кшталту атрымаў наш графік Леў Алімаў з Брэста. Моладзь таксама паспяхова выстаўляецца за мяжой. Нядаўна прывёз з Браціславы адну з вышэйшых узнагарод за кніжную графіку Павел Татарнікаў. Гэта вялікае прызнанне.

Праходзілі выставы ў Літве, Польшчы, Германіі, Бельгіі, Італіі, Францыі, Кітаі. Штогод нашы мастакі выстаўляюцца ў Маскве на базе выставачных пляцовак Канфедэрацыі творчых саюзаў постсавецкага часу. Нядаўна наш мастак Міхаіл Андрэвіч Савіцкі атрымаў прэмію Саюзнай дзяржавы ў галіне выяўленчага мастацтва за серыю карцін “Памяць”, якая прысвечана Вялікай Айчыннай вайне. Зараз мы вылучылі на гэтую прэмію другога нашага мастака — Івана Місько, які больш за трыццаць гадоў, амаль з самых першых дзён развіцця космасу, працуе над гэтай тэмай і стварыў шмат твораў.

— **На пачатку і ў 50-х гадах мінулага стагоддзя многія ў Еўропе не жартам пагаворвалі аб хуткім пахаванні рэалізму. Маўляў, будучыня за абстрактным мастацтвам. Нешта падобнае назіраецца сёння ў Беларусі. Прынамсі, так лічаць многія маладыя мастакі. На карысць падобных высноў спрацоўвае і рыначны момант — буйныя карпарацыі і прыватны бізнес, пры афармленні сваіх офісаў, аддаюць перавагу твораў абстрактнага накірунку. Ці не надыйшоў час адкрыць у Саюзе мастакоў новую секцыю?**

— Мне здаецца, да гэтай з'явы трэба падыходзіць вельмі ўважліва, з добрым аналізам. А далучацца да новых плыняў толькі для таго, каб запісаць сябе ў авангардысты, бессэнсоўна. Станоўчыя вынікі гэта не дасць. Калі ж мастакі, якія шукаюць новыя формы, сцвярджаюць, што рэалістычнае мастацтва памерла, гэта вялікая няпраўда. Рэалістычнае мастацтва ўсё роўна будзе жыць і будзе запатрабавана.

— **Я ведаю вас як добрага графіка. Запомніліся серыя “Помнікі дойлідства Беларусі”, кніжная графіка... Але ж пасада кіраўніка нярэдка забівае ў чалавеку творчую асобу. Ці працуе вы сёння... як мастак?**

— Я павінен вам сказаць, як на споведзі, што часу на творчасць зусім не хапае. Але я яшчэ не закрэсліў сябе як мастака. Ёсць у мяне новыя задумы, у майстэрні стаяць новыя эскізы...

Уладзімір ДАВЫДОЎСКИ

На здымку: У. Басалыга (справа) адкрывае выстаўку твораў мастака Л. Талбузіна.

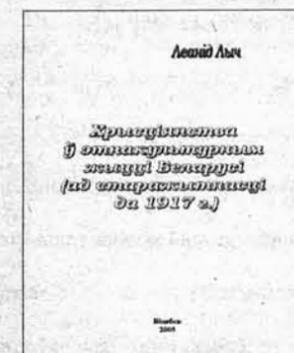
Кніга *Рамана Ярохіна “Интонация вдоха”* з'яўляецца вынікам шматгадовай журналісцкай працы — гэта гутаркі з дзесячамі айчыннай культуры, нарысы, успаміны. Герой кнігі — вядомыя пісьменнікі, мастакі, кампазітары, акцёры: П.Панчанка, І.Шамякін, І.Чыгрынаў, А.Макаёнак, А.Адамовіч, А.Міронаў, Э.П'еха, С.Станюта, Р.Паулс, Я.Еўдакімаў, І.Лучанок і многія іншыя. Яны разважаюць пра творчасць, гавораць аб перажытых гістарычных момантах — быццам зноў праходзяць скрозь мінулыя падзеі і гады.

Зборнік успамінаў “Слова пра Яна Скрыгана” падрыхтаваны і выданы да 100-годдзя з дня нараджэння гэтага вядомага пісьменніка. Пра яго — Майстра слова і Чалавека ўспамінаюць папличнікі — беларускія літаратары, навукоўцы, прыхільнікі яго таленту, родныя.

У манаграфіі “*Дэрывацыя і функцыя экспрэсіўных прыметкаў у мове народна-паэтычных твораў*” *Алены Пісарэнкі*, вядомай чытачам “ЛіМа” як паэтка Алена Багамолава, даследуецца ўтварэнне і функцыянаванне прыметнікаў з суфіксамі суб’ектыўнай ацэнкі і стылістычнай мадыфікацыі ў кантэксце фальклорных вершаваных твораў, выяўляецца іх адметнасць у параўнанні з аналагічнымі формамі літаратурнай мовы, акрэсліваецца роля ў сістэме моўных экспрэсіўна-вобразных сродкаў.

У кнізе *Леаніда Лыча “Хрысціянства ў этнакультурным жыцці Беларусі (ад старажытнасці да 1917 г.)”* у гістарычным плане асвятляюцца ўплывы розных хрысціянскіх канфесій на этнакультурнае развіццё Беларусі. Асаблівае месца ў даследаванні адведзена высвятленню ролі беларускай мовы ў хрысціянскім набажэнстве і культурна-асветніцкай дзейнасці царквы, дачыненням духавенства да беларускай нацыянальнай ідэі.

Тэатр без кулісаў

Агульнапрызнаная ісціна: літаратура і мастацтва — творчыя пабрацімы. Яны вучаць і выходваюць праз высокадухоўнае, прыгожае, хвалюючае. Гэта — чысцейшая сутнасць чалавечай душы, пасрэднік паміж духоўным і пачуццёвым.

Асэнсаванне высноў творчага сімбіёзу літаратуры і мастацтва паслужыла штуршком для стварэння бібліятэчнага Тэатра кнігі Бярэзінскай цэнтральнай бібліятэкі. У рамках акцыі “Новы твар бібліятэкі” па рэалізацыі праграмы “Бібліятэка, патрэбная грамадству” Бярэзінская РЦБС арыентавана на вызначэнне ўласнай місіі ў справе прапаганды і рэкламы высокамастацкіх твораў, пошук новых форм і метадаў далучэння да шырокіх слаёў насельніцтва.

турнага жанру — дакументальна-спавядальнага. Пранікнёна-шчырыя, шчымыя, кранальныя споведзі людзей — аснова яе кнігі. Маналяг-споведзь стаў асноўным сцэнічным прыёмам першага бібліятэчнага Тэатра кнігі.

Да 60-годдзя вызвалення Беларусі і 60-годдзя Перамогі актуалізавалася прапаганда ваенна-патрыятычных кніг цыкла “Напісана вайной — увекавечана літаратурай”. Тэатр аднаго акцёра Бярэзінскай ЦБ прадставіў дарослай і малалёзнай аўдыторыі, дапрызаўнікам Тэатра кнігі М.Шыманскага “Гэта трэба жывым”. Да 60-годдзя зняцця блакады Ленінграда ў школьных і жаночых аўдыторыях прайшлі выступленні тэатра маналага “Сімфонія для феі ў салдацкім шынялі” паводле ўспамінаў блакадніцы, жыхаркі Бярэзінскага раёна Антаніны Семянякі, пад музыку 7 (Ленінградскай) сімфоніі Шостакавіча. Сем успамінаў — сем акордаў мужнасці і жыццёлюбства, узнёслы гімн-рэквіем тым, хто аказаўся мацнейшым за смерць, хто перадаў будучым пакаленням славу горада-героя.

Да Дня Рэспублікі была падрыхтавана тэатралізацыя “Кулінарны старонак” рамана ў вершах Н.Гілевіча “Родныя дзеці” — “Мы засталем адкрываем усе святы!”, якая прагучала гімнам беларускай хлебаасольнасці і нацыянальнай беларускай кухні.

Малалёзнай аўдыторыі адрасаваны выступленні тэатра адкрытага пісьма “Адрасат выбыў, або Каханне, забітае Чарнобылем” (паводле кнігі “Салдаты Чарнобыля”) — гісторыя кахання пажарнага Чарнобыльскай АЭС Уладзіміра ПRAWІКА і яго жонкі Надзеі, чатыры гады знаёмства і жыцця — і 800 пісьмаў з сямейнага архіва ўдавы. Прапаганда здаровага ладу жыцця вялася праз выступленні тэатра аднаго героя “Літаратурны трыбунал” паводле твораў М.Булакава “Морфій”, В.Калдзетавай “Ахвяры” і А.Брава “Тапіць дзіўчынак тут дазволена” (актуалізацыя праблем

наркаманіі, бытавога п’янства, распаўсюджвання СНІДу).

Удалай формай выхавання, выкрыцця заганаў, высмейвання недахопаў з’яўляецца сатыра. Тэатр сатыры “Бібліятэчны сатырыкон” прапануе дарослым і падлеткам разнастайныя выступленні тэатра аднаго акцёра, пабудаваныя на маналагах гераніў — рэальных, выдуманых, з літаратурных твораў і гумарэсак: “Жаночыя (дзіцячыя) слёзы ў чарцы спіртнога”, “У нас да чаркі кожны шпаркі”, “Анекдот ад бярэзінскай Маўрыкіёўны: анекдот — курцу і выпівоху — камень у агарод”. Дарэчы, тэатралізаваныя выступленні на прадпрыемствах і ў школах, дзе ёсць магчымасць сабрацца з якой-небудзь нагоды ці проста для адпачынку, — удалая форма зносінаў. Хаця справа гэтая даволі клапатлівая: яна вымушае бібліятэкара спалучаць у сабе якасці сцэнарыста, рэжысёра, лектара-прапагандыста, самадзейнага акцёра. Кожнае мерапрыемства — новая аўтарская задумка. Да 80-годдзя першай бясплатнай публічнай бібліятэкі на Бярэзіншчыне савецкага часу ў 2005 годзе прадугледжана творчая справаздача бібліятэчнага тэатра аднаго акцёра “Адна асоба — магчымасцяў сто” пад дэвізам “Хто сам гарыць — той людзям свеціць”.

Бібліятэчны тэатр без кулісаў атрымаў на бярэзінскіх падмоствах жыцця трывалую прапіску. Ён выходвае публіку, якая разумее літаратуру, мастацтва. Тайна тэатра ў тым, што ён дазваляе знаходзіць невычарпальныя крыніцы папулярнасці літаратурных твораў.

У творчасці, як і ва ўсім, талент — гэта сімвал адказнасці. Адказнасці перад тымі, хто паверыў у нас, у творчыя магчымасці простых бібліятэкараў-папулярызатараў высокага, светлага, духоўнага праз прызму літаратуры і мастацтва.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ, загалюна аддзела маркетынгу Бярэзінскай РЦБС, заснавальнік тэатра аднаго акцёра.

Тэатр кнігі, тэатр аднаго акцёра — адначасова і эксперымент, і творчы аўтограф аддзела маркетынгу Бярэзінскай ЦБ. Бібліятэчны тэатр — зручная мабільная форма, літаратурная паходня, якая мае доступ і ў вучнёўскі клас, і ў рабочы цэх, і ў грамадскае таварыства ці аматарскую суполку. Гэта міні-форма аказалася дарэчы на рабочых нарадах і метадычных саветах настаўнікаў-літаратуразнаўцаў, журналістаў, бібліятэкараў, а таксама на аматарскіх пасяджэннях кнігалюбаў і святочных вечарынах.

Бібліятэчны тэатр — не падражанне тэатру са стандартнай сцэнай і кулісамі, а імпрэза-імітацыя той атмасферы, якую стварае спалучэнне тэатральнага мастацтва і літаратуры. Гэта не мастацтва дэкарацый і акцёрскага майстэрства, а перш за ўсё — мастацтва данясення літаратурнага слова праз тэатралізацыю. Тэатр кнігі — літаратура, якую бачаць і чуюць. Бывалыя тэатралы адзначаюць, што на сцэне герой павінен быць на прыступку вышэй, чым у літаратуры, а ў нас першааснова — высока мастацкі твор, літаратурны герой. Імправізаваная тэатралізацыя альгравяе ў адносінах да літаратурнага твора тую ролю, якую ў адносінах да дакладнага малюнка адыгрывае яркае колераў. Нават мінімальна тэатралізацыя дае магчымасць раскрыць твор у

вобразна-эмацыянальнай, пачуццёвай форме, дазваляе ўбачыць літаратурны твор праз прызму сцэнічнага майстэрства і светаадчуванняў пісьменніка. А кожны пісьменнік з’яўляецца філосафам канкрэтнага і мастаком абстрактнага. Як у палітыцы адно трапнае слова ўплывае на масы больш, чым цэлая дэмафэнаўская прамова, так і тэатралізацыя нават не ўсёй кнігі, а толькі асобных яе старонак служыць найлепшай рэкламай каштоўнасці твора. Усведамляючы, што ў літаратуры, як і ў мастацтве, першае адчуванне самае моцнае, мы, бібліятэкары, з вялікай адказнасцю падыходзім да дэбюту бібліятэчнага тэатра аднаго акцёра, старанна выбіраючы рэпертуар першага выступлення. Паспех залежыць ад выбару літаратурнага твора — зладзённага, актуальнага, цікавага для многіх, бо, як сведчыць народная мудрасць, не з кожнай чарцінкі можна зрабіць жалейку.

55-гадовы юбілей у 2003 годзе пісьменніцы, лаўрэата шматлікіх літаратурных прэмій, уладальніцы тытула “Самы шчыры чалавек года” Святапланы Алексіевіч стаў цудоўнай падставой для масавай рэкламы яе твораў праз тэатралізацыю. Кажуць, добрая кніга — гэта мелодыя, якая сама сябе спявае. Як вядома, пісьменніца стала першапачынальнай унікальнай літара-

3 усходніх таямніц

Кітай... Казачная краіна, якую я ў дзяцінстве ўяўляла сабе заселенай маленькімі драконамі. Мне здавалася, там на дрэвах заўсёды ззяюць чырвоныя ліхтарыкі, якія ў нас запальваюць толькі на святы... Час маленства мінуў. І далёкая краіна, тэўна, і сёння заставалася б толькі марай, каб не давалася мне трапіць на выставу кітайскіх музычных інструментаў у Дзяржаўны музей гісторыі і культуры Беларусі.

Што і кажаць: убачана пераўзыходзіла ўсе спадзяванні. Найстаражытнейшыя інструменты, узрост якіх налічвае некалькі тысяч гадоў! Напрыклад, сз, што згадалася ў “Кнізе песняў” каля трох тысячгагоддзю таму, ці мугой. Дарэчы,

мугой мае вельмі экзатычны выгляд: нагадвае рыбіну з прыладчыненым ротам. Цікава, што ён да гэтага часу не страціў сваёй папулярнасці, і сёння на вуліцах Пекіна яго можна ўбачыць падчас святочных шэсцяў.

Агляд экспазіцыі суправаджаўся непаўторнай музыкай Усходу. Але галоўным падарункам для наведнікаў сталася магчымасць пайграць на некаторых інструментах. Гэтая прапанова вельмі парадвала нават дарослых, а ў якім захваценні былі дзеці!

Больш за ўсё ахвочых выпрабаваць свае музычныя здольнасці сабраў вакол сябе бяньчжун, надзвычай самабытны інстру-

мент. З-за свайго ўрачыстага выгляду і асаблівага гучання бронзавых альбо срэбных звяночкаў ён вельмі шанавуўся пры імператарскім двары. Спачатку падалося, што граць на ім даволі лёгка, але насамрэч гэта — адмысловае мастацтва, якому вучаць з малых гадоў. Кожны са званой бяньчжуна мае па два тоны і, каб атрымаўся самая простая мелодыя, трэба прыкласці шмат намаганняў.

Пакідаючы музей, я пачувала сябе амаль шчаслівай. І няхай Вялікая кітайская сцяна і паўнаводныя Хуанхэ ды Янцзы так і засталіся недасяжнымі, галоўнае — чарадзейная краіна драконаў раскрыла яшчэ адну сваю таямніцу, нейкім чынам ажыццявіўшы, спадзяюся, не толькі маю дзіцячую мару.

Святлана САЎКО

ЗАХАРАВА, 19

Пішыце на адрас: 220005, Мінск, вул. Захарава, 19, Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Літаратура і Мастацтва”; e-mail: minsk@lim.by
Адрас у Інтэрнеце — www.lim.by

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Літаратура і Мастацтва” прымае да разгляду: выдавецкія праекты самай шырокай тэматыкі; выканае ўвесь спектр рэдакцыйна-выдавецкіх паслуг; арганізуе рэкламу і прэзентацыю выданняў.
Вул. Захарава, 19, тэл.: 284-79-65
Ліцэнзія на выдавецкую дзейнасць № 02330/0056810 ад 2 сакавіка 2004 года, выдана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Мы - беларусы

НАША ПЕРАМОГА

Майса Фангар

Рэцэнзія

Томішкіна Гандзіка

Кнігі можна набыць у Рэдакцыйна-выдавецкай установе “Літаратура і Мастацтва”. Тэлефоны аддзела маркетынгу і рэкламнай дзейнасці: 284-79-65; (факс) 284-82-04.

“СЛОВА ПРА ПАХОД ІГАРАВЫ”:

“Не прыстало ли нам, братья,/ начать старыми словами/ печальные повести о походе Игоревои,/ Игоря Святославиича?/ Пусть начнется же песнь эта/ по былинам нашего времени,/ а не по замыслению Бояна.”
(пераклад Дзм.Ліхачова)

Леонид ДРАНЬКО-МАЙСЮК, Юры КАБАНКОВ. “Белая Вежа” (вершы і выбраныя месці з ліставання, на рускай і беларускай мовах; Уладзіслаўск, 2004, у аўтарскай версіі, 300 экз., 120 стар.)

Гаварыць пра дзяржаўныя саюзныя аб'яднанні, асабліва ў звязку з Расіяй, справа ўсё яшчэ даволі далікатная, калі не сказаць небяспечная ў пэўных грамадскіх колах... Аднак, калі да цябе заходзіць даўні таварыш, і дорыць табе, іранічна пасміхаючыся, кніжку “вартую прэміі Саюзнай дзяржавы”, — ты ўвобмірг адказваеш яму саркастычнай мімікай усіх рыс свайго стомленага твару...
А чытаючы вечарам падораны табе зборнік, разумеш, што гэта своеасабліва свядома прадуманы (з усходняга боку) славесны помнік настальгуючым — не, не па былым СССР, як магло б адразу паласца — а па вялікай імперскай Расіі. Помнік не старэчай (электаральнай) настальгіі, не балышавіцкай і не савецкай нават, а расійскай вялікадзяржаўнай, якая ад “младых ногтей” (на генным узроўні) незалежна ад якіх бы там ні было рэалій, не дазваляе рускаму (расійскаму?) чалавеку пачувацца нацыянальна(?) “достаточным”, груба кажучы, паўнапраўным грамадзянінам “Отечества” (ад Уладзіслаўска да Брэста, а калі б можна, то і да Брэста францускага!) Як піша ў прадмове да зборніка “Белая Вежа” У.Тышкіч: “Взять, к примеру, обыкновенные вроде бы географические точки. Брест белорусский — на крайнем западе бывшей страны и приморского Находку — на российском Дальнем Востоке. Что-то они меж собой содержат и собой соединяют, а — при некоторых наших усилиях — могут и объединить...”

На здаровыя глуды мы, канечне ж, павінны вітаць з’яўленне падобных паэтычных кніжак-пабрацімаў (і любой іншай правы мастацкага і культурнага праяўлення чалавечага духу) на самых шырокіх прасторах нашай зямлі, дзе б яны ні выдаваліся, бо паэзія — гэта такая тонкая матэрыя, такі няўлоўны прамень святла, якому не павінна (ды і няма, калі гэта насамрэч паэзія) і не можа быць аніякіх перашкод.

І падобная паэзія ў кніжцы “Белая Вежа” ёсць.

Проста, каб выдаць яе на бізмерных абсягах сучаснай Расіі ў такім кніжным фармаце, трэба было падагнаць ейны ідэйны змест пад тэма тэўнага выдвецкага праекта, а менавіта пад серыю “ВМЕСТЕ”. І тут ідэолагу-прадмоўшчыку У.Тышкіч давялося ўжо на ўваходных прыступках кніжкі выдаць жаданае за магчымае: “Белая Вежа”, как любая нормальная книга, адресуетя будущему, но одновременно напрямую обращена к людям, остающимся по духу нашими согражданами. К тем, кто расщепительные процессы в бывшей державе ощущает как симптом и следствие государственной шизофрении”.

Вось табе, Лёня, і Юр’еў дзень! Аказваецца кніжка, каб быць “нормальнай”, павінна звяртацца да тых “сограждан”, якія адчуваюць “симптомы шизофрении” ў сваіх апазіцыйна скіраваных грамадзян... Але паколькі мы гаворым пра паэзію, то якраз тут магчымае аказалася спраўджаным. За гэта выказваем удзячнасць таленавітаму рускаму паэту і перакладчыку Юры Кабанкову. Беларускі чыгач ведае, якая моўна багатая і стыльва насычаная мастацкая палітра ў Л.Дранько-Майсюка. Яго метафрыка далёка няпростая для перакладу, тым больш на блізкую суседскую мову. Ю.Кабанкоў гарманічна і дасціпна, не парушыўшы мастацкіх таямніц, наколькі змог, здолеў перастварыць і беражліва перадаць беларускі дух свайму рускамоўнаму чытачу (усведамляючы, што поруч, сіметрычна, выдрукаваны арыгінальныя вершы паэта, якія пры жаданні нескладана параўнаць з перакладам).

“Русский и белорус не случайно встречаются сегодня под одной обложкой. Очень хотелось бы перевести книгу ещё и на украинский”, — не сунімаецца аўтар прадмовы. Захаванне славянскага адзінства, відаць па ўсім, трывожыць яго больш, чым усё іншыя ўзаемаадносіны паміж асобнымі людзьмі, нацыямі і пажэжнымі культурамі. “Какую безумную мощь скопили центробежные силы, чтобы развести, разорвать единство родного! Великая, Малая и Белая крутятся теперь, кувыркаясь, по отдельным, неустойчивым и нелепым, арбитрам. Раскол не мог не ударить и по нашим поэтам: всё реже становятся их письма друг к другу, пока, наконец, на непредсказуемых просторах СНГ не теряется безответно последнее, от 22 января 2000 года, письмо Юрия Кабанкова. Варшава и прочие несравнимые центры европейства вновь оказались Неману ближе, нежели тихоокеанский берег братниной России. Но и безвременью Время определит последние сроки! Когда бы не это убеждение, не было и этой книги...”; — не адыходзіць ад свайго У.Тышкіч. Яшчэ, значыць, спадзяюцца, што мы — рад-няволя, не

сёння-заўтра — зноў увалёмся ў іх адзінае “Отечество”... І чытуе радкі Л.Дранько-Майсюка ў перакладзе Ю.Кабанкова:

...Батьке досталась самая малость:
Ночь, где сергу обронил костёр,
Где омула затянуло илом,
Где лишь одна из моих сестёр
Облик матери повторила —

дадаючы ўслед працьгаванаму: “Сегодня мудрено найти хоть одну сестру, сохранившую облик Матери, но простим поэту его оптимизм — всё-таки он писал эти строки, имея в виду что-то другое...” Лепш было б сказаць, што “что-то иное имел в виду” не наш паэт (Л.Дранько-Майсюк), а Юры Кабанкоў, які чамусьці так адвольна пераклаў якраз вост гэтыя радкі:

А вогнища завушицы губляла,
Долы апальваючы и груди.
Несла рака и глубока хавала
Крык маёй маі, такі малоды.

Праўда, сустракаюцца і ў самога Л.Дранько-Майсюка не зусім даступныя мне строфы:

Усё ж — як ні мерай, ні важ —
Адной гадаванья пашай
Малітвы зварот “Ойча наш”
І гімна — “Отечество наше”.

У апошніх лістах Л.Дранько-Майсюк апраўдваецца за доўгагадовае маўчанне (ад 1991) і піша ў лісце напярэдні 2000 года так: “О тебе не забывал. Но — черт его знает... Наша московская жизнь (вучоба ў Літінскаўска 1978-1982гг. — ЛеГал) слишком уж от меня отделилась, что ли? Не знаю. В общем, Юрка, прости. Исправлюсь”. На што Ю.Кабанкоў адразу ж адказвае раздражнёнай тырадай, мабыць, адчуваючы, што ўсё далей адпускае ад сябе свайго блізкага сябра: “Будем ждать ответа из вашей “заграницы” (черт бы побрал все эти заграницы!)”

Але, шчыра кажучы, хіба ёсць сёння памежная граніца паміж Беларуссю і Расіяй, паміж Дранько-Майсюком і Кабанковым? Думаю, калі б нават адзін з іх пераехаў з Мінска ў Смаленск, а другі з Уладзіслаўска ў Хабараўск, наўрад ці сталі б яны бліжэй, чым ёсць, бо справа тут, хутчэй за ўсё, не ў далёкай географіі і нават не ў глыбокай гісторыі, а ў духоўнай ачлавецкай аўры (прастора якой бізмежная), дзе кожная жывая істота роўнааддаленая адна ад адной. З той умовай, вядома, што свядомасны інтэлект іх уразумелы, як адным, так і другім бокам, нібы двама паўшар’ямі аднаго мозга...

Цікава, ці “не жаржаве” за журы па прэміях саюзнай дзяржавы вартасць абгаворанай тут кніжкі?..

жа: “Прыкладам, я магу адказаць, што ня Быкаў зраджэў нам (народу — ЛеГал), а мы Быкаву”. Забі мяне, Пятро, але я, да прыкладу, Быкаву не зраджэваў. І ты, мяркую, не... То хто ж?.. Аднак жа ў іншым месцы я да астатку згодны з такім тваім вызначэннем нашага сённяшняга нацыянальнага стану: “Рана або позна мёртвае адмірае, Беларусь скідае зношанае цела, спальвае яго на ахвярніку, як птушка Фенікс. Беларускі Фенікс паўстане ў абноўленым, малым, святочным целе. Дай Божа, каб гэтае цела апранула здаровы, неўміручы Беларускі Дух.”

Філагамы і пятрогліфы (своеасаблівыя кароткія запісы літаратурнага і культурніцкага тэматы) П.Васючэнка, пакутна сабраныя ў гэтай кніжцы, даюць нам уяўленне пра аўтара як пра глыбокага і ашчаднага да спадчыны і сучаснага літаратурнага працэсу крытыка. І хоць ён вызначыў два тыпы крытыкаў, але сам, на маю думку, адносіцца да таго тыпу, “які радуецца з’яўленню ў літаратуры таго, пра што ён марыў. Такіх крытыкаў любяць”.

І я ў гэтым радзе не выключэнне. З тых, хто любіць, вядома.

Пятро ВАСЮЧЭНКА. “Літаратура і мастацтва” (літаратура ў філагамі і пятрогліфах; Мінск, ЛітГал, 2004, у аўтарскай версіі, 300 асоб., 142 стар.)

Коротка пра кніжку Пятра Васючэнка. Ён працуе ў жанры інтэлектуальнай іроніі, калі так можна назваць манеру і стыль яго пісьма і мыслення. Да таго ж ён — чалавек эрудзіраваны, схільны да навуковай медытацыі, а таму — дальнабачны, насуперак сваёй зрокавай блызарукасці. Піша ён даўно і таленавіта, аднак праз сціпласць уласнай натуры ды інтэлігентную вытанчанасць характару так пакуль і не выйшаў з ценю ім жа самым прэзентаваных літаратурных калегіаў. Нават чытаючы ў гэтай кніжцы яго опусы пра У.Арлова, А.Глобу-

са, В.Акудовіча, А.Аркуша, не кажучы ўжо пра бумбамлітаўраў, не можаш адкаснуцца ад думкі, што сам П.Васючэнка анікому з іх па таленце не саступае, а ў большасці выпадкаў і пераўзыходзіць. Ды вось жа: не яны пра Васючэнку пішуць, а Васючэнка пра іх... Хоць, па вялікім рахунку, што гэта мяняе ў дачыненні да творчасці і самой мастацкай літаратуры? Мінае пэўны час — і ўжо не асоба ўзвышаецца над уласным тэкстам, а сам твор — над асобай (вядома, калі такі вартасны твор з’яўляецца). І толькі ў геніяльных выпадках яны роўнавялікія (асоба і твор). Спадзяюся, што П.Васючэнка не перажыве сваіх тэкстаў.

Кніжка выдрукавана двума правапісамі: класічным (тарашкевіцай) і наркомаўкай (сучаснай літаратурнай мовай). Гэта прыдае стылістычнаму дызайну зборніка адпаведны шарм (форму). На жаль, пры гэтым не абышлося без прыкрага паўтору (недагляду аўтара, рэдактара, карэктара?), бо па сутнасці адзін і той жа тэкст (пра Глобуса і скаталогію: стар. 46 і 68) выдрукаваны двойчы (двума правапісамі). А мо такой была аўтарская задумка (каб менавіта Глэбуса “выставіць двойчы?”) Не ведаю... Не зразумеў я і такога паса-

“Малалосць”

Індывідуальная (індэкс — 74957)
на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 10800 руб.
Ведамасная (індэкс — 749572)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 00731)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

“Польмя”

Індывідуальная (індэкс — 74985)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749852)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00727)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

“Всемирная литература”

Індывідуальная (індэкс — 74863)
на 2 месяцы — 3800 руб.
на 4 месяцы — 7600 руб.
Ведамасная (індэкс — 748632)
на 2 месяцы — 4800 руб.
на 4 месяцы — 9600 руб.
Льготная (індэкс — 00729)
на 2 месяцы — 4000 руб.
на 6 месяцаў — 12000 руб.

“Неман”

Індывідуальная (індэкс — 74968)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749682)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00728)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

«Літаратура і мастацтва»

Індывідуальная (індэкс — 63856)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 638562)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 63880)
на 1 месяц — 3800 руб.
на 6 месяцаў — 22800 руб.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР

Анатолий
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Уладзімір ДАВЫДОЎСКІ
(в. а. намесніка галоўнага
рэдактара)
Віктар КАВАЛЁЎ,
Янка ЛАЙКОЎ
Інеса ПЕТРУСЕВІЧ,
Ірына ШАЎЛЯКОВА
Наталія ЯКАВЕНКА

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220005, Мінск,
вул. Захарова, 19

ТЭЛЕФОНЫ:

галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

АДЗЕЛЫ:

публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-81-53
паэзіі, літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-81-53
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылання на “ЛіМ”.
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцензуе.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў-
публікацый.
Набор і вёрстка
камп’ютэрнага цэнтра
РВУ “Літаратура і Мастацтва”

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
“Выдавецтва
“Беларускі Дом друку”
г. Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 79

Індэкс 63856 Наклад 3023
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
25.05.2005 у 11.00

Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
“Літаратура і Мастацтва”

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 631

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12